

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovenistiko

Manca Kranjc

Literarna nagrada Dnevnikova fabula

Diplomsko delo

Ljubljana, november 2011

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovenistiko

Manca Kranjc

Literarna nagrada Dnevnikova fabula

Diplomsko delo

Mentor doc. dr. Alenka Žbogar

Ljubljana, november 2011

Zahvala

Za strokovno pomoč in mentorstvo pri izdelavi diplomskega dela se zahvaljujem doc. dr. Alenki Žbogar.

Zahvaljujem se sošolkam Heleni, Maji, Barbari in Astrid, ki so pripomogle k temu, da so bile ure čakanja na izpite na hodnikih našega oddelka nekoliko bolj znosne, in s katerimi sem preživela veliko lepih trenutkov tudi izven fakultete.

Cimri Lari se zahvaljujem za neskončne pogovore in podporo v času študija. Brez nje ne bi doživela pravega študentskega življenja.

Zahvaljujem se članom moje družine, ki so me v času študija vzpodbujali in mi stali ob strani ter mi nudili psihično in materialno podporo.

Posebna zahvala gre Maticu za potrpežljivost, spodbude in ljubezen, ki jo prejemam ne glede na svoje muhe.

Kazalo

Povzetek.....	1
1 Uvod	3
2 Slovenski literarni natečaji za kratko pripovedno prozo po letu 2005	4
3 Literarne nagrade	8
4 Literarna nagrada Dnevnikova fabula	12
4.1 Člani žirije	13
4.2 Kriteriji	14
4.3 Gradivo in način selekcioniranja	15
4.4 Ožji izbor	19
4.5 Nagrajenci (2006–2011)	21
4.6 Predstavitev nagrajenih zbirk	24
4.6.1 Nejc Gazvoda: <i>Vevericam nič ne uide</i>	24
4.6.2 Katarina Marinčič: <i>O treh</i>	28
4.6.3 Maruša Krese: <i>Vsi moji božiči</i>	31
4.6.4 Peter Rezman: <i>Skok iz kože</i>	36
4.6.5 Vesna Lemaic: <i>Popularne zgodbe</i>	39
4.6.6 Lado Kralj: <i>Kosec koso brusi</i>	43
5 Primerjalna analiza nagrajenih zbirk	47
6 Zaključek	53
7 Viri in literatura	54

Povzetek

Dnevnikova fabula je nagrada za najboljšo zbirko izvirne slovenske kratke proze, izdano v preteklih dveh letih. Podeljujejo jo v okviru Festivala zgodb – Fabula, ki ga organizira Zavod Študentska založba. Žirija med vsemi izdanimi zbirkami izbere najprej osem in nato štiri nominirane zbirke. Odločitev o zmagovalcu žirija poda na sami podelitvi nagrade, ki poteka na zaključni prireditvi Festivala. Nagrado so prvič podelili leta 2006, ko je žirijo prepričal prvenec Nejca Gazvode *Vevericam nič ne uide*; trinajst zgodb o mladosti, o času odraščanja iz otroka v odraslega in (ne)prijetnostih, ki ga spremljajo. Leta 2007 je nagrado prejela Katarina Marinčič za svojo zbirko *O treh*, v kateri je združila tri zgodbe o moških iz različnih zgodovinskih obdobj. Leta 2008 je nagrado prejela Maruša Krese za zgodbe, v katerih skozi božične večere izpisuje zgodbo svojega življenja, zbrane v zbirki *Vsi moji božiči*. Zbirka sedmih zgodb *Skok iz kože* avtorja Petra Rezmana, prejemnika Fabule 2009, skozi usode brezimnih junakov pripoveduje o življenju v rudarskem mestu. Novost, ki jo v slovenski literarni prostor prinaša literarni prvenec *Popularne zgodbe* avtorice Vesne Lemaic, prejemnice Fabule 2010, je izvirno pisanje žanrske proze, ki pogosto presega okvire samega žanra. Svež stil, izbrušeni dialogi, prepričljivi liki in močna literarna imaginacija v petih zgodbah Lada Kralja *Kosec koso brusi*, v katerih razišče možnost človekovega iskanja in doseganja smisla, pa so prepričali žirijo leta 2011.

Ključne besede: slovenska kratka pripovedna proza, Dnevnikova fabula, literarne nagrade, literarni natečaji za kratko pripovedno prozo, Nejc Gazvoda, Lado Kralj, Maruša Krese, Vesna Lemaic, Katarina Marinčič, Peter Rezman.

Abstract

Dnevnikova fabula is an award for the best set of short stories written in slovenian language in the past two years. It is awarded within the scope of the Festival zgodbe – Fabula, organised by Zavod Študentska založba. Between all books the jury selects 8 and later 4 of them. The winner is announced at the final event of the Festival when awards are given. Dnevnikova fabula was first awarded in 2006 when the jury was convinced by Nejc Gazvoda's debut *Vevericam nič ne uide*; thirteen stories about youth, growing up and the accompanying events. In 2007 the winner was the book *O treh* in which Katarina Marinčič combined stories about three men from three historical periods. Award winner in the year 2008 was Maruša Krese with stories describing her life story through christmas evenings, collected in the book *Vsi moji božiči*. The collection of seven stories *Skok iz kože* from Peter Rezman, awarded in 2009, are picturing life in mining town through fates of nameless characters. Novelty, brought to Slovenian literature by Vesna Lemaic with her in the year 2010 awarded debut *Popularne zgodbe*, is original writting of genre prose, which often surpasses the frame of the genre. Fresh style, chiselled dialogues, convincing characters and strong literary imagination in Lado Kralj's five stories *Kosec koso brusi* in which the author is exploring people's search and achievement of meaning, convinced the jury in the year 2011.

Key words: Slovenian short narrative prose, Dnevnikova fabula, literary awards, literary competitions for short narrative prose, Nejc Gazvoda, Lado Kralj, Maruša Krese, Vesna Lemaic, Katarina Marinčič, Peter Rezman.

1 Uvod

Pisanje kratke proze je postalo v Sloveniji v zadnjih dveh desetletjih zelo popularno. Tako stanje spodbujajo predvsem številni literarni natečaji, ki jih v zadnjih letih razpisujejo za kratko prozo, in šole kreativnega pisanja, pod vodstvom že uveljavljenih pisateljev, kot sta npr. Andrej Blatnik in Andrej E. Skubic. Literarnih natečajev in šol kreativnega pisanja se lahko udeležijo vsi; tisti, ki v imajo pisateljsko žilico, tisti, ki bi radi iz sebe izlili kakšno zgodbo, pa tudi tisti, ki si zgolj želijo uspeha oziroma biti opaženi, videni ali slišani. Vsako leto izide veliko število zbirk kratke proze, med katerimi je le nekaj kvalitetnih.

Za to, da dobre knjige izstopijo iz množice izdanih, poskrbijo razne literarne nagrade; priznanje literarnemu ustvarjalcu na področju poezije podelijo z Jenkovo nagrado, na področju dramatike najboljša predstava prejme Grumovo nagrado, na področji proze pa se podeljujejo številne nagrade, med katerimi je najbolj odmevna nagrada kresnik za najboljši roman. Ker so v zadnjih letih stopile v ospredje zbirke kratke proze, je bilo nekako pričakovati, da bodo začeli podeljevati tudi nagrado za to literarno vrsto. Nagrada za zbirko kratke proze Dnevnikova fabula je osrednja tema te diplomske naloge.

Pri pisanju sem skušala odgovoriti na naslednja vprašanja: od kdaj podeljujejo nagrado, kdo jo podeljuje (glede na to, da so fabuli dali pridevnik Dnevnikova, ali jo podeljuje le časopis Dnevnik ali sodeluje še s kom), katere zbirke pridejo v poštev (je mogoče za nagrado razpisan natečaj ali izbirajo med zbirkami izdanimi v letu pred podelitvijo), kako nato poteka izbor, kdo so bili v preteklih letih člani žirije, kakšni so njihovi kriteriji in kaj menijo o prebranih knjigah. Zanimalo me je tudi, katere zbirke so do sedaj prejele nagrado in kakšne so, zato sem tudi njim posvetila nekaj pozornosti in jih predstavila.

2 Slovenski literarni natečaji za kratko pripovedno prozo po letu 2005

Literarnih natečajev za kratko pripovedno prozo je v zadnjem času veliko, zato bom na tem mestu predstavila samo nekaj bolj pomembnih, vidnih oziroma odmevnih natečajev.

Literarni natečaj spletnega literarnega portala **Spletno pero**¹ je bil doslej razpisan trikrat, in sicer leta 2005, 2006 in 2007². Urednica natečaja je Tanja Ahlin. Glavni pokrovitelj je založba Temza. Med prispelimi zgodbami najboljše izbere tričlanska komisija. Na prvem natečaju so bili člani komisije Tomo Virk, Mateja Gomboc in Julija Sardelič, na drugem Tomo Virk, Vesna Matajac in Miha Mohor, na tretjem pa Alojz Ihan, Dušan Čater in Tatjana Kokalj. Vsako leto je dana tema natečaja.³ Podani so tudi napotki, kako napisati dobro zgodbo. Najboljše tri zgodbe, v kolikor ustrezajo umetniškim kriterijem urednice Dragice Breskvar, objavijo v reviji *Mentor*, prejmejo pa tudi denarno nagrado. Najboljših deset zgodb objavijo na spletni strani portala. Od leta 2007 v klepetalnici Spletnega peresa prirejajo spletne literarne večere s pisatelji (Aleš Čar, Gabriela Babnik, Andrej Detela, Sebastijan Pregelj, Andrej Blatnik, Nina Kokelj, Andrej Morovič). Od leta 2006 na njihovem forumu organizirajo spletne delavnice za pisanje kratke proze. Doslej so organizirali štiri delavnice; na prvih treh je bil mentor Andrej Blatnik, na četrti pa Nejc Gazvoda.

Literarni natečaj spletnega literarnega portala **Airbeletrina**⁴ v sodelovanju z revijo *Sodobnost* je bil razpisan leta 2010. Izvirnost Airbeletrininega natečaja je v tem, da sta podeljeni dve nagradi, nagrada žirije in nagrada občinstva. Obe nagradi obsegata denarno nagrado in predstavitev avtorja/-ice na Airbeletrini, nagrada žirije poleg tega še objavo zgodbe v reviji *Sodobnost*, nagrada občinstva pa dve knjižni nagradi Študentske založbe po izbiri. Vsak lahko sodeluje s samo eno zgodbo, katere obseg ne sme biti večji od 25.000 znakov s presledki. Komisijo sestavljajo Aljaž Kovač, Žiga Rus, Manca G. Renko in Gašper Jakovac. Žirija je izbrala isto zgodbo kot bralska publika, in sicer *Nadin prt* avtorice Mirane Likar.

¹ Povzeto po spletni strani Spletno pero.

² Leta 2005 je zmagal Zdenko Perc z zgodbo *PAT*, leta 2006 Franci Novak z zgodbo *Nova pisma* in leta 2007 Metka Lampret z zgodbo *Suhocvetka, immortelle*.

³ Npr. tema 1. natečaja: "V oktobrsko jutro so me pozdravile deževne kaplje, topla kava in nepravilno zložen časopis. Naoknice v kuhinji so bile še vedno napol priprte, hiša se je kopala v jutranjem molku. V roke sem vzel časopis, z mislimi še vedno pri minulem večeru, in nenadoma me je prešinilo." (<http://www.spletnopero.si/>).

⁴ Povzeto po članku Airbeletrinini natečaj za kratko zgodbo, objavljenim na spletni strani Spletno pero.

Natečaj **Zgodbe iz knjižnice**⁵ od leta 2008 razpisuje Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, Sekcija za splošne knjižnice, Slovenske splošne knjižnice. Dana je tema⁶ ter nekaj namigov za zgodbo. Izdelek ni žanrsko omejen. Vsebuje lahko največ 6000 znakov (brez presledkov). Najboljše zgodbe po izboru strokovne komisije objavijo v knjižni obliki, in sicer v literarnem zvezku *Zgodbe iz knjižnice*. Nagrada je torej objava zgodbe.

Literarni natečaj **Veselinčica**⁷ za kratko humorno zgodbo razpisuje revija *Mentor*. Prvič je bil razpisan leta 2009 ob trideseti obletnici revije *Mentor* z namenom, da bi spodbudili pisanje dobrih humornih besedil. Vsak avtor sme poslati zgolj eno zgodbo, ki ne sme presegati 15.000 znakov (s presledki). Najboljša zgodba⁸ po izboru žirije, ki jo sestavljajo Peter Rezman, Matej Krajnc in Gabriela Babnik oz. Dragica Breskvar, dobi denarno nagrado in je objavljena v reviji *Mentor*.

Multimedijski center RTV Slovenija⁹ v sodelovanju z Valom 202 razpisuje natečaj za najboljšo poezijo in kratko prozo, in sicer v sklopu blogov na spleti strani www.rtv slo.si. Posamezen natečaj traja približno eno leto in je bil leta 2010 razpisan četrtrič. Sodelujoči svoje literarno delo objavijo na blogu pod temo Literarni natečaj. Po zaključku natečaja žirija izbere 100 najboljših blogov in literarna dela iz njih objavi v knjigi. Vsak od objavljenih avtorjev prejme tri izvide te knjige. Tema je poljubna, vendar ne sme spodbujati k verski, rasni, politični ali drugi nestrpnosti. Literarno delo je omejeno na 11.000 znakov. Vsak prijavitelj lahko sodeluje večkrat, neomejeno.

Program ARS Radia Slovenija¹⁰ razpisuje natečaj za kratko zgodbo od leta 2009. Leta 2010 so natečaj razširili in kategoriji kratke zgodbe dodali še humoresko. Komisija, ki jo sestavljajo Lucija Stepančič, Zdravko Duša in Marjan Strojan, izbere tri najboljše zgodbe, ki prejmejo denarno nagrado, nekaj najbolj kakovostnih nenagrajenih zgodb pa odkupi. Nagrajene in

⁵ Povzeto po spletni strani Sekcije za splošne knjižnice.

⁶ Leta 2008 je bila tema Knjižnica kot moj tretji prostor, 2009 Kako diši moja knjižnica, 2010 pa Knjižnica in knjige po mojem okusu.

⁷ Povzeto po spletnih straneh Artservis in revije *Mentor*.

⁸ Leta 2009 sta zmagali: Alenka Halin z zgodbo *Kot drugi* in Emanuela Malačič Kladnik z zgodbo *Pazi se moje none* (denarno nagrado sta si razdelili). Leta 2010 sta zmagala: Zdenko Mrkonja z zgodbo *Savinjski Nindža* in Metka Lampret z zgodbo *Pod hruško* (denarno nagrado sta si razdelila).

⁹ Povzeto po spletnih straneh RTV Slovenija, Literarni natečaj.

¹⁰ Povzeto po spletni strani Airbeletrina, članku Znani izidi Arsovega natečaja za humoresko in kratko zgodbo, objavljenemu na spletni strani RTV Slovenija in članku Razpisan natečaj za kratko zgodbo programa ARS, objavljenemu na spletni strani časopisa Dnevnik.

odkupljene zgodbe predvajajo v Literarnem nokturnu in Humoreski tega tedna. Dolžina kratke zgodbe je omejena na od 6.000 do 8.000 znakov (s presledki), humoreske (oz. humoresk na skupno temo) pa na 18.000 znakov (s presledki).

Natečaj **Sanjam zgodbo**¹¹ za izvirno še neobjavljeno kratko zgodbo razpisujeta Planet 9 in založba Sanje. Natečaj je bil prvič razpisan leta 2010. Tema natečaja je poljubna, po izbiri avtorja, vendar ne sme spodbujati k verski, rasni, politični ali drugi nestrpnosti. Dolžina zgodbe je omejena na 10.000 znakov. Vsak avtor lahko pošlje neomejeno število kratkih zgodb. Vse poslane kratke zgodbe objavijo na portalu siol.net. Med vsemi udeleženci natečaja strokovna komisija v sestavi Boštjana Gorenca – Pižame, Mance Čujež in Francija Valjavca izbere najboljše zgodbe, ki jih organizator objavi v samostojni knjigi. Avtorji objavljenih zgodb prejmejo tri izvode te knjige. Avtorji treh najboljših zgodb po izboru strokovne komisije prejmejo tudi denarno nagrado, kakor tudi avtor zgodbe, ki prejme največ glasov obiskovalcev siol.net.

Bukla¹² je leta 2010 razpisala natečaj za kratko zgodbo meseca. Vsak mesec je žirija izbrala najboljšo zgodbo, ki so jo objavili v naslednji številki na zadnji strani priloge *BuklaPlus*. Izbrani avtor je nagrajen z honorarjem. Dolžina zgodbe je omejena na 6.000 znakov (s presledki).

V okviru projekta **Za-pisano veselje**¹³ je Študentska založba v sodelovanju z NLB leta 2006 med dijaki srednjih šol organizirala natečaj za najboljšo kratko zgodbo. Strokovna žirija je izbrala tri najboljše prispevke, ki so prejeli denarno nagrado in knjižne nagrade. Knjižne nagrade pa so prejele tudi šole piscev nagrajenih zgodb. Nagrajeni avtorji so bili uvrščeni neposredno v finale Proznih mnogobojev.

Študentska založba organizira **Prozne mnogoboje**¹⁴ od leta 2005 v okviru mednarodnega Festivala zgodbe - Fabula. Njihov namen je popularizirati pisanje ter kratko prozo približati

¹¹ Povzeto po spletnih straneh Literarno društvo RIS, Planet 9 in Siol.

¹² Povzeto po članku Buklin natečaj za kratko zgodbo meseca, objavljenim na spletni strani revije *Bukla*.

¹³ Povzeto po članku Za-pisano veselje, objavljenim na spletni strani revije *Bukla*

in članku Literarni natečaj Za-pisano veselje, objavljenim na spletni strani Študentske založbe.

¹⁴ Povzeto po članku Prozni mnogoboji, objavljenemu na spletni strani revije *Bukla* in po spletni strani Biološki forumi.

bralstvu, poslušalstvu. Na vsakem Proznem mnogoboju¹⁵ strokovna žirija v sodelovanju z občinstvom izbere tri avtorje, ki se uvrstijo na finalni izbor natečaja za najboljšo kratko zgodbo, ki poteka na zaključni prireditvi Festivala zgodbe – Fabula. Zmagovalec prejme denarno nagrado. Žirijo sestavljajo predstavnik Študentske založbe in dva naključno izbrana obiskovalca dogodka. Vsebina kratke zgodbe ni določena in je prepuščena individualnemu izboru vsakega avtorja. Avtor lahko sodeluje na vseh Proznih mnogobojih (razen v primeru, da je bil na enem od literarnih dvobojev uvrščen na prva tri mesta). Avtorji imajo na mnogoboju največ sedem minut časa, da interpretirajo svojo kratko zgodbo. Način interpretacije kratke zgodbe je prepuščen avtorju.

¹⁵ Prozni mnogoboji se odvijajo po različnih mestih po Sloveniji.

3 Literarne nagrade

Literarne nagrade predstavljajo priznanje nagrajenemu avtorju in hkrati spodbudo za nadaljnje delo, spodbujajo kreativnost avtorjev in nastajanje kvalitetnih del. Predstavila bom, katere nagrade pri nas obstajajo na področju literature in ilustracije v literaturi ter za kaj se podeljujejo. Podatke o nagradah sem povzela po spletni strani Mestna knjižnica Ljubljana.

Desetnica je nagrada za otroško in mladinsko književnost, ki jo podeljuje Društvo slovenskih pisateljev za uveljavljanje izvirnega otroškega in mladinskega leposlovja znotraj Društva slovenskih pisateljev kakor tudi v širši javnosti. Nagrada je namenjena širšemu priznavanju ter uveljavljanju otroške oziroma mladinske literature v stanovski organizaciji, literarnokritični stroki in javnosti. Podeljujejo jo od leta 2004.

Grumovo nagrado podeljujejo vsako leto od leta 1979 v okviru Tedna slovenske drame, katerega organizator je Prešernovo gledališče v Kranju. Pravico do prijave predstav imajo vsa gledališča in nestalne gledališke skupine; prijavi se lahko eno ali več predstav na osnovi slovenskega dramskega besedila.

Nagrada Hinka Smrekarja je najvišje slovensko priznanje na področju ilustracije, ki jo podeljujejo Zveza društev slovenskih likovnih umetnikov v okviru slovenskega bienala ilustracije ob robu slovenskega knjižnega sejma od leta 1993.

Izvirna slovenska slikanica je nagrada, ki jo vsako leto 2. aprila (od 2004 dalje) na praznik izvirne slovenske slikanice podeli Strokovno združenje založnikov in knjigotržcev Slovenije pri Gospodarski zbornici Slovenije. Namen nagrade je spodbujanje kreativnosti in kvalitetne produkcije izvirnih slikanic s slovenskimi pisatelji in ilustratorji ter spodbujanje nakupnih navad staršev v izbiro kvalitetnih del, ki razvijajo otrokovo domišljijo in jezikovno delovanje. Razlog za uvedbo je upad proizvodnje izvirnih slovenskih kvalitetnih slikanic.

Jenkovo nagrado za najboljšo pesniško zbirko zadnjih dveh let vsako leto podeljuje Društvo slovenskih pisateljev. Podeljujejo jo od leta 1986.

Nagrada **kresnik** je priznanje za najboljši roman preteklega leta. Podeljuje jo časopisna hiša Delo od leta 1991, razglasitev poteka vsako leto na Rožniku. Leta 2002 je kresnika prejela Katarina Marinčič, nagrajenka Dnevnikove fabule 2007, za roman *Prikrita harmonija*.

Levstikova nagrada je nagrada, ki jo založba Mladinska knjiga podeljuje že od leta 1949. Je ena najstarejših nagrad, ki se podeljujejo na tem področju v Sloveniji. Nagrada se podeljuje za dosežke na področju otroške in mladinske književnosti avtorjem, ki ustvarjajo pri tej založbi. Do leta 1991 so nagrado podeljevali enkrat letno, od tedaj naprej pa bienalno. Podeljuje se več Levstikovih nagrad, med njimi je najvišja Levstikova nagrada za življenjsko delo, ki jo podeljujejo od leta 1999. Nagrada za življenjsko delo se podeli dvema osebama; piscu literature za otroke in mladino ter ilustratorju. Ostale nagrade so še Levstikova nagrada za izvirno ilustracijo, Levstikova nagrada za izvirno leposlovno delo, Levstikova nagrada za stvarno literaturo.

Nagrado **mladi prevajalec** od leta 2002 podeljuje Društvo slovenskih književnih prevajalcev kot priznanje za uveljavitev panoge in posameznega prevajalca. Med mladimi in mlajšimi naj bi priznanje obudilo večje zanimanje za prevajalsko delo, poudarilo nadarjenost, sposobnost in trdo dela za kakovostno izstopajoče prevode.

Nagrado **slovenskega knjižnega sejma za knjižni prvenec** vsako leto podeljuje Strokovno združenje založnikov in knjigotržcev Slovenije. To je priznanje za najboljše prvo izdano leposlovno delo posameznega avtorja. Podelitev poteka od leta 1983 v času Slovenskega knjižnega sejma v Cankarjevem domu. Nagrado sta prejela tudi Vesna Lemaic (2009) in Lado Kralj (2010), ki sta za svoja prvenca¹⁶ prejela tudi nagrado Dnevnikova fabula.

Pretnarjeva nagrada ambasadorjem slovenske književnosti in jezika po svetu je mednarodna kulturna akcija Pisateljske asociacije Velenika in festivala Herbersteinsko srečanje književnikov z mednarodno udeležbo v Velenju, kjer nagrado podeljujejo od leta 2004 zaslužnim razširjevalcem slovenske književnosti in jezika po svetu, ki si pomembno, zaslužno in svetovljansko prizadevajo za seznanjanje s sodobno slovensko literaturo, slovenskim jezikom in slovenskimi književniki, oziroma za njihovo mednarodno uveljavljanje in povezovanje. Presoja oz. kriterij izbora nagrajencev zajema vsa področja in zvrsti književnega

¹⁶ Vesna Lemaic za zbirko *Popularne zgodbe*, Lado Kralj pa za zbirko *Kosec koso brusi*.

oz. književniškega delovanja, ustvarjanja, mednarodnega povezovanja in uveljavljanja slovenske literature in jezika. Pretnarjevo nagrado financirata Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije in Mestna občina Velenje.

Nagrada Marjana Rožanca (**Rožančeva nagrada**) za najboljšo esejistično zbirko podeljujejo od leta 1993. Najprej sta jo podeljevala založba Mihelač in časopis Dnevnik, leta 1998 pa je organizacijo, zagotavljanje sredstev ter imenovanje in usklajevanje dela žirije prevzel Sklad Marjana Rožanca, ki sta ga leta 1998 ustanovili založbi Nova revija in Mihelač.

Sovretova nagrada je nagrada za vrhunske književne prevode, ki jo vsako leto podeljuje Društvo slovenskih književnih prevajalcev. Prvič je bila nagrada podeljena leta 1963, v letu smrti največjega slovenskega prevajalca iz antičnih jezikov, Antona Sovreta, po katerem je dobila tudi ime.

Večernico, nagrado za najboljše izvirno leposlovno mladinsko delo (izšlo v preteklem letu), podeljuje Časopisno-založniško podjetje Večer od leta 1997.

Veronikino nagrado za najboljšo pesniško zbirko podeljuje Mestna občina Celje vsako leto poleti na literarnem večeru v Slovenskem ljudskem gledališču. Ime nagrade izvira iz legende o Veroniki Deseniški, prepovedani ljubezni grofa Friderika II. Podeljevati so jo začeli leta 1997.

Mednarodni literarni festival Vilenica je srečanje pesnikov, pisateljev, dramatikov in esejistov iz Srednje Evrope, ki ga Društvo slovenskih pisateljev v sodelovanju s Kulturnim društvom Vilenica organizira na Krasu in drugod po Sloveniji. Osrednji dogodek festivala je vse od prve Vilenice, leta 1986, podelitev mednarodne literarne nagrade **vilenica**, ki jo Društvo slovenskih pisateljev v skladu s statutom Vilenice podeli avtorju iz Srednje Evrope za vrhunske dosežke na področju literarnega ustvarjanja in esejistike.

Literarno nagrado **vstajenje** podeljujejo v Trstu od leta 1963 za književna dela zamejskih ali zdomskih avtorjev za dela, ki so izšla v preteklem letu. Odločitev je v rokah komisije na sedežu Slovenske prosvete v Trstu.

Nagrada **zlata ptica**¹⁷ je priznanje ustvarjalcem in poustvarjalcem za izjemne dosežke na različnih področjih kulturnega ustvarjanja. Priznanje prejmejo ustvarjalci za dosežke v slovenskem kulturnem prostoru. Za pridobitev Zlate ptice ni starostnih, nacionalnih ali državljskih omejitev. Dobitniki priznanja so lahko posamezniki ali skupine. Prvič je bila podeljena leta 1975. Od leta 1994 jo podeljuje Liberalna akademija. Leta 2005 je nagrado prejel Nejc Gazvoda, nagrajenec Dnevnikove fabule 2006.

Literarno nagrado **Dnevnikova fabula** bom natančneje predstavila v naslednjem poglavju.

¹⁷ Podatki o nagradi so vzeti s spletne strani Liberalna akademija.

4 Literarna nagrada Dnevnikova fabula

Dnevnikova fabula¹⁸ je nagrada za najboljšo zbirko izvirne slovenske kratke proze, izdano v preteklih dveh letih. Nagrada je literarno priznanje avtorju, zmagovalec pa prejme tudi denarno nagrado v višini 4.000 evrov. Podeljujejo jo v okviru Festivala zgodb – Fabula, ki ga organizira Zavod Študentska založba. Festival poteka že od leta 2004. Novembra 2005 so časopisna družba Dnevnik d.d., Zavod Študentska založba in Postojnska jama d.d.¹⁹ podpisali pogodbo o skupni organizaciji in sodelovanju pri projektu Festival zgodb – Fabula. Nagrada Dnevnikova fabula je bila prvič podeljena leta 2006. Časopisna družba Dnevnik se je – po besedah Branka Pavlina, predsednika uprave Dnevnika – v projekt vključila, da bi Fabulo približala tudi bralcem njihovega časopisa. Njihova želja je, da bi nagrada spodbudila slovenske avtorje k plodnejšemu ustvarjanju, bralcem pa omogočila še bolj kakovostno branje.

Mitja Čander, urednik pri Študentski založbi, o usmeritvi Festivala pravi: "Festival zgodbe - Fabula je pred leti nastal kot manjši projekt v želji, da bi Ljubljana dobila literarni festival, ki ne bi trajal le nekaj dni, temveč bi bil primerljiv s podobnimi prireditvami drugje po svetu tudi v tem, da bi se svoji osnovni temi, zgodbi, in vsemu, kar je povezano z njo, na najrazličnejše načine posvečal ves mesec."²⁰ Festival zgodbe – Fabula je idejno zasnovan kot projekt, ki bo spodbujal branje in dvigoval bralno kulturo v slovenskem prostoru. Konceptualno je zastavljen kot elitni dogodek, ki bo deležen domače in mednarodne medijske pozornosti. Namen festivala je približevanje kratke zgodbe – kot sodobne literarne vrste²¹ – najširšemu krogu beroče javnosti, povezovanje slovenskega literarnega prostora s širšim evropskim, slovenskim bralcem predstaviti najvidnejša slovenska in tuja pisateljska imena ter njihove ustvarjalne dosežke in širiti literarno kulturo med ljudmi. Projekt v svoje središče postavlja zgodbo, jo raziskuje, poleg tega pa išče njene vzporednice v drugih umetniških zvrsteh. Vsako leto se spogleduje z različnimi aktualnimi temami ter poskuša vzpostaviti konstruktiven dialog med udeleženci festivala in občinstvom. V ospredju so gostovanja vrhunskih pisateljev z vsega sveta, ki jih izbirajo glede na uveljavljenost gostujočega avtorja v

¹⁸ Podatke o nagradi in festivalu sem povzela iz člankov Dnevnikova fabula in O festivalu fabula, objavljenih na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

¹⁹ Študentska založba je organizator projekta, Dnevnik in Postojnska jama pa sta njena partnerja.

²⁰ Citat je vzet iz članka Fabula že odštevava dneve, objavljenega na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

²¹ Uporabljam izrazoslovje Matjaža Kmecla (1983: 235) in tako književno zvrst razumem kot zbirni oz. združevalni pojem, književno vrsto pa ožji pojem.

njegovi matični domovini in njegovo dostopnostjo v slovenščini in drugih jezikih, ter razvejan knjižni program. V okviru Fabule se odvijajo literarni pogovori in branja, okrogle mize, mednarodni simpoziji, delavnice, fotografske razstave, predstave, koncerti, branja po bolnišnicah in domovih za ostarele, literarni natečaji za najmlajše, seminar za srednješolce, prevajalske delavnice in številne druge vsebine, npr. projekcije kratkih filmov, posnetih po knjižnih predlogah. Pomemben del spremljevalnega programa je tudi Filmska fabula s Proznimi mnogoboji za ljubiteljske pisatelje. Na sklepni prireditvi časopisna hiša Dnevnik podeli nagrado Dnevnikova fabula.

4.1 Člani žirije

Leta 2006 so strokovno komisijo sestavljali Helga Glušič (predsednica), Miha Pintarič, Lucija Stepančič, Tomo Virk in Zdenko Vrdlovec. Prof. dr. **Helga Glušič** je profesorica slavistike in literarna kritičarka. Njeno delo obsega tri področja: novejšo in sodobno slovensko pripovedno prozo, slovensko mladinsko književnost in didaktiko književnosti. Prof. dr. **Miha Pintarič** je profesor romanistike in predavatelj na Filozofski fakulteti. **Lucija Stepančič** je po izobrazbi slikarka in restavratorka, napisala pa je tudi dve leposlovni knjigi *Mrtvaki in šlagerji* ter *Prasec pa tak*. Leta 2003 je prejela Stritarjevo nagrado za mlajše literarne kritike. Prof. dr. **Tomo Virk** je književni raziskovalec in predavatelj na Filozofski fakulteti. Uredil je več antologij sodobne slovenske kratke proze (izšle v šestih jezikih), pa tudi mednarodnih znanstvenih zbornikov. Je avtor enajstih samostojnih knjig in prek dvajsetih knjižnih prevodov. Za svoje delo je prejel nagrade zlata ptica, nagrado Marjana Rožanca in zlati znak ZRC SAZU. Raziskuje na področjih teorije in metodologije primerjalne književnosti, moderne svetovne proze, literarne metodologije, teorije proznih vrst in zvrsti, sodobne slovenske proze. **Zdenko Vrdlovec** je komentator kulturnega uredništva Dnevnika in urednik več knjig o slovenskem filmu.

Leta 2007 se je tej zasedbi pridružila Tina Kozin, ki je nadomestila Lucijo Stepančič. Predsednik pa je tokrat bil Miha Pintarič. **Tina Kozin** je literarna kritičarka. Leta 2007 je prejela Stritarjevo nagrado za mlado literarno kritiko.

Leta 2008 in 2009 so strokovno žirijo sestavljali Alojzija Zupan Sosič (predsednica), Gregor Butala, Ignacija J. Fridl, Marko Stabej in ponovno Tina Kozin. Izr. prof. dr. **Alojzija Zupan**

Sosič je književna raziskovalka in predavateljica na Filozofski fakulteti. Ukvarja se s sodobnim slovenskim romanom, s slovensko književnostjo 20. stoletja v primerjalnem kontekstu (modernizem in postmodernizem), s slovensko ljubezensko poezijo, teorijo pripovednega besedila in proznih žanrov ter teorijo spola in spolne identitete. Dr. **Ignacija J. Fridl** je gledališka in literarna kritičarka. Leta 2000 je prejela Stritarjevo nagrado za mlado literarno kritiko. Red. prof. dr. **Marko Stabej** je jezikoslovec in predavatelj na Filozofski fakulteti. Ukvarja se z besediloslovno stilistiko umetnostnih in neumetnostnih besedil, s sodobno in zgodovinsko sociolingvistikom ter s korpusnim jezikoslovjem. **Gregor Butala** je novinar, publicist in gledališki kritik.

Leta 2010 so strokovno žirijo sestavljali Tina Bilban (predsednica), Primož Jesenko, Iva Kosmos, Andrej Lutman ter Mojca Pišek. Dr. **Tina Bilban** je publicistka, literarna kritičarka in raziskovalka stičišč literature, filozofije, fizike. Mag. **Primož Jesenko** je dramaturg, gledališki kritik in svobodni publicist. **Iva Kosmos** in **Mojca Pišek** sta literarni kritičarki. **Andrej Lutman** je literarni kritik in publicist, piše pa tudi poezijo in prozo.

Leta 2011 se je članom žirije iz prejšnjega leta pridružila Ana Č. Vogrinčič (predsednica), ki je nadomestila Tino Bilban. Doc. dr. **Ana Č. Vogrinčič** je književna raziskovalka in predavateljica na Filozofski fakulteti. Njeno raziskovalno zanimanje se osredotoča na kulturno in družbeno zgodovino knjige in branja in na zgodovinsko antropologijo medijskih praks, vključuje pa tudi analizo s tem povezanih sodobnih fenomenov.

4.2 Kriteriji

Zanimalo me je, kakšne kriterije imajo žiranti pri selekciji zbirk, kaj naredi zbirko kratke pripovedne proze kvalitetno in jo pripelje do ožjega izbora oziroma še naprej do nominacije za nagrado. Ugotovila sem, da nimajo nekih posebej določenih enotnih kriterijev; ti so odvisni od vsakoletne sestave žirije, od mnenja vsakega člana posebej. Iz njihovih komentarjev o prebranih zbirkah, sem povzela lastnosti, ki naj bi jih imele kvalitetne zbirke.

Žiranti v zbirkah iščejo inovativnost, zgodbeno prodornost, pripovedno svežino in presežnost v kakršnemkoli smislu. Kvalitetne zbirke so zgoščene, brez kakovostnih nihanj, s sporočilno razprtostjo, kjer ima bralec aktivno vlogo in ne zgolj posluša tistega, kar mu pisatelj

nedvoumno sporoča. A. Zupan Sosič pravi, da tema nikoli ne sme biti kriterij za izbor: »Gre za skladnost teme, stila in pristopa, nekega posebnega pogleda na življenje,« in dodaja: »Žiranti vedno gledamo na to, da je zbirka v slovenski prostor prinesla vsaj nekaj novega, svežega.«²² Zbirke so po mnenju M. Stabeja kandidatke za nagrado, »ko se kratke zgodbe med branjem podaljšajo in povečajo, razgrnejo v prisposodbo življenja (in se pri tem ne vlečejo) [...] - še posebno, če jih je v eni zbirki več ali celo veliko.«²³ M. Pintarič je mnenja, da se kakovost nominiranih zbirk vidi predvsem v slogu in naratoloških postopkih in da je očitno, »da je za slog dobrega avtorja značilna distanca do lastnega pisanja, do pripovedovalca/cev, itn.«²⁴

4.3 Gradivo in način selekcioniranja

Za nagrado Dnevnikova fabula pridejo v poštev zbirke kratke proze, ki so izvorno slovenske in so izšle v zadnjih dveh letih pred letom podelitve nagrade. Ker je število zbirk po navadi visoko in iz leta v leto narašča,²⁵ najprej postopoma izločijo vrstno in drugače manj ustrezna dela. Nato si knjige, za katere je bilo ugotovljeno, da v vseh svojih osnovnih značilnostih (npr. kakovostnih, formalnih, vsebinskih) ustrezajo merilom za Dnevnikovo fabulo (takih je po navadi približno štirideset), razdelijo in vsak član komisije dobi del knjig, izmed katerih predlaga eno ali dve zbirki, ki sta po njegovem mnenju najbolj kvalitetni. Tako se izbor skrči na osem knjig (ožji izbor). Te preberejo vsi člani komisije in nato izbor še dodatno skrčijo na štiri nominirane zbirke. Odločitev o zmagovalcu žirija poda na sami podelitvi nagrade.

Zanimalo me je, kaj o zbirkah, ki jih dobijo v branje, menijo žiranti. T. Kozin, ki je bila tri leta članica komisije, pravi, da je slovenska kratka proza kvantitativno močna, kvalitativno pa nekoliko šibkejša. Po njenem mnenju je v prebranih zbirkah zelo priljubljen postopek literarizirano preigravanje dokumentarnosti, precej je tudi anekdotičnosti. Prevladuje torej realistično usmerjeno pisanje, ki je pri nekaterih avtorjih poglobljeno z iracionalnim prebojem. Leta 2007, torej v zbirkah z letnicama 2005 in 2006, je bil na tematski ravni intimizem močnejši od zanimanja za širša socialna vprašanja, naslednje leto pa so bili intimni

²² Citata sta vzeta iz intervjuja Alenke Vesenjake z Alojzijo Zupan Sosičem z naslovom Resničnostni šov ali knjiga kratke proze, ki je objavljen na spletni strani STA in je nastal v času, ko je bila Alojzija Zupan Sosič predsednica žirije za nagrado Dnevnikova fabula.

²³ Citat je vzet iz članka Beseda žirije objavljenega na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

²⁴ Citat je vzet iz članka Beseda žirije (*Dnevnik*, Fabula, 18. 1. 2007).

²⁵ Leta 2004 in 2005 je izšlo 62 izvorno slovenskih zbirk kratke proze, leta 2008 in 2009 pa že 150.

svetovi bolj kot prej zaznamovani s širšim družbenim kontekstom in z vprašanji, ki jih ta poraja. Pogreša več drznosti, suverenosti in inovativnosti pri oblikovanju snovi, moti jo tudi odsotnost večznačnosti, sporočilne razprtosti, saj se avtorji večkrat zapletejo v enopomenskost, ki v nekaterih primerih lahko spominja celo na moralko ali didaktičnost. »S tem se bralcu odvzema maneverski prostor, namesto aktivne vloge bralca mu je ponujena bolj nekakšna pasivna vloga 'poslušalca' tega, kar mu avtor nedvoumno sporoča.«²⁶

A. Zupan Sosič, ki je bila dve leti predsednica žirije, zbirkam očita preočitno uporabo realistične metode. Pravi, da gre za posebne vrste mimetičnost. »Avtorji želijo vse natančno opisati, pri tem pa pozabljajo na mehanizme, ki morajo biti v literaturi nujno prisotni: redukcijo, abstrakcijo in estetizacijo.« Opaža tudi mimetičnost, ki je podobna realizmu 19. stoletja. Meni, da je takšna proza patetična, blizu romantičnosti in vznesenosti, saj avtorji niso kritični do tega, da je bila nekoč taka proza že napisana. Pravi, da je sodobna slovenska proza, ki jo je prebiral za Dnevnikovo fabulo, dokaj shematična in predvidljiva, »le malo zbirk je zgoščenih, inovativnih ali v kakršnem koli smislu presežnih.« Preseneča jo, da le redke knjige ohranjajo občutek za liričnost oz. metaforičnost, izgublja pa se tudi razdalja do pripovedi v smislu ironije, parodije, humorja, groteske ... »V ospredju pripovedi so največkrat sleherniki s svojimi malimi tegobami, zapisanimi kot vzgibi terapijskega značaja. Njihove identitetne zadrege in bivanjska tesnoba izvirajo iz 'bolezni' moderne urbanosti: odtujenosti, izvotljenosti in dolgčasa. [...] Najpogostejši suspenz predstavljajo čustvene zagate, iz katerih se junaki večkrat rešujejo z newagevsko filozofijo.« Sama je bila nad hiperprodukcijo slovenske kratke proze razočarana, iz navedenih pomanjkljivosti pa je izvzela nominirane zbirke.²⁷

Po mnenju H. Glušič, ki je bila eno leto predsednica in eno leto član žirije, so zbirke tematsko zelo raznolike, umetniških eksperimentov s stilnimi rešitvami in pripovedno tehniko pa je malo. Pravi, da je med množico izdanih knjig izstopajoče najopaznejša spominska pripoved, obujanje podob iz otroštva in doraščanja v obliki poetične proze s psihološkimi prvinami ali kot fragmentarne humorne skice. Sledijo kronikalne pripovedi s pogledom na izstopajoče preteklo družbene in življenjske okoliščine, ki so oblikovane tudi v kultivirani varianti

²⁶ Povzeto po člankih Beseda žirije, ki je objavljen na spletni strani časopisne družbe Dnevnik, in Beseda žirije, objavljenim v Dnevnikovi prilogi Festival zgodbe – Fabula.

²⁷ Povzeto po člankih Beseda žirije, ki je objavljen na spletni strani časopisne družbe Dnevnik, in intervjuju Alenke Vesenjake z Alojzijo Zupan Sosič z naslovom Resničnostni šov ali knjiga kratke proze, ki je objavljen na spletni strani STA in je nastal v času, ko je bila Alojzija Zupan Sosič predsednica žirije za nagrado Dnevnikova fabula.

biografije ali avtobiografije. Spominske skice so pripovedovane tudi kot anekdote s poudarjeno poanto v obliki spleta iskrivega humorja, kritičnega posmeha in sočutja. Izrazito nasprotje pripovedim s spominsko motivacijo so pripovedi z avanturistično ali znanstveno/psihofantastično vsebino, ki so podvržene močni domišljijiški igri in kombinatoriki. Prvine te vrste so vpletene tudi v zelo izvirne motive, ki so povezani z občutkom človekove odtujenosti, samote in bivanjske negotovosti, ob katerih beg v fantazijo pomeni doseganje intimne izpolnjenosti. Dramatičnost tovrstne pripovedi temelji na učinkovitem povezovanju radožive lahkotnosti in patosa. Varianta motivike te vrste je oblikovana tudi v domišljijiško eksotičnih akcijskih zgodbah z igrivimi sanjskimi ali pravljjičnimi prvinami.²⁸

I. J. Fridl, ki je bila dve leti članica žirije, je bila presenečena nad tem, da v slovenski kratki prozi še vedno prevladuje cankarjanska paradigma; serija literariziranih spomenikov materam in sentimentalnih spominov na ubožno otroštvo. Skrb ji vzbuja tudi dejstvo, da kljub izjemni količini evidentiranih zbirk kratke proze med njimi skorajda ni vrhunskih literatov, ki bi jim spretno tekla tako fabula kot jezik. Pravi, da mnogi pisci ne vedo več niti kaj niti kako pisati in pišejo brez avtorske samocenzure, torej »ne da bi svoja besedila prebrali za seboj in jih stilistično opilili vsaj do osnovne literarne forme.« Sprašuje se, »kam pluje slovenska literarna barka med čermi potrošniške apatije in pretirano samozavestjo posameznika, ki v obratnosorazmernem odnosu s kakovostjo deluje le še po logiki čim boljšega prodajnega iztržka.«²⁹

Dvoletnemu članu žirije G. Butali so se ob povprečni kakovosti zbirk porajali mešani občutki, saj je »večina zbirk tako v tematskem kot oblikovnem pogledu, milo rečeno, nevznemirljiva.« Pravi, da je žirija imela opravka z izdatnim deležem spominske, avtoterapevtske in moralistično-vzgojne proze in da so formalni poskusi preseganja preprostega realizma redki. Pretežnemu delu produkcije očita samozadovoljno pomanjkanje ambicioznosti. Želi si več poguma, inventivnosti in manj preračunljivosti in »sprehajanja po uhojenih, zaprašenih kolovozih.«³⁰

²⁸ Povzeto po članku Beseda žirije (*Dnevnik*, Fabula, 18. 1. 2007).

²⁹ Povzeto po članku Beseda žirije, ki je objavljen na spletni strani časopisne družbe Dnevnik.

³⁰ Prav tam.

M. Pintarič, ki je bil eno leto član in eno leto predsednik komisije, je mnenja, da imajo nekateri avtorji premalo »občutka, kaj je vredno spraviti na papir v obliki zgodbe in kako to storiti.« Kakovostne knjige izstopajo po slogu in naratoloških postopkih, vendar je tudi med njimi občasno zasledil slogovne in slovnične tike, ki kažejo na to, da bodo morali nekateri sicer nadarjeni avtorji vložiti še nekaj prizadevnosti v svoje pisanje. Z besedami: »med množico izdanih knjig /je/ tudi nekaj biserov,« je od naštetih pomanjkljivosti izvzel zbirke, ki so se uvrstile v ožji izbor.³¹

Med zbirkami prevladuje »nekakšen grenko-sladki realizem, pogosto z elementi groteske in fantastičnega, pa tudi morbidnega,« pravi A. Č. Vogrinčič, ki je bila eno let predsednica žirije. Meni, da je literarno šibkejših manjšina naslovov, vsaj četrtna pa je res dobrih. Fascinirala jo je sorodnost ne le tém, ampak tudi motivov in referenc. »Pogost je lokalni kolorit in precej je zgodb, ki predpostavljajo 'domačega' bralca.« Ob prebiranju zbirk je dobila vtis, da so avtorji močnejši v slogovni kot pa v zgodbeni oziroma tematski imaginaciji.³²

Prebrane zbirke so M. Pišek, ki je bila dve leti članica žirije, zbudile vtis, da avtorjev skupni prostor in čas ne vežeta pretesno. Gojijo namreč avtentične predstave o pripovedni zvrsti in svoje načrte »snujejo vsak v lastni hiši jezika,« ki so jo eni zgradili na silnem čustvenem ozadju, drugi so za zgled vzeli najboljše, »kar najdemo v historiatu žanra kratke proze«, tretji premorejo občutek za grozo in žalostno ironijo, četrti so na mičen način poskrbeli za romaneskni okvir. Negativno kritiko namenja pregostobesednim avtorjem in zgodbarskim triadam, »ki sklatijo pripoved v silnem naprezanju, da bi si na glavo posadile tiaro vsakovrstnih referenc.«³³

I. Kosmos, ki je bila dve leti član komisije, kritizira obsežno slovensko literarno produkcijo. Pravi, da se pri nas dejansko izda vse, kar se napiše in da tako ob skupinici dobrih in dodelanih knjig svoje mesto najdejo tudi »neizbrušeni poskusi, cincajoča iskanja, uglašena brenkanja na vedno isto matrico.« Moti jo to, da so še vedno prisotne stvari, ki so bile na slovenski literarni sceni že obdelane, npr. zgodbe, ki pripeljejo do ugotovitve, kako zelo smo

³¹ Povzeto po članku Beseda žirije (*Dnevnik*, Fabula, 18. 1. 2007).

³² Povzeto po članku Žirija Dnevnikove fabule: Potop v morje grenko-sladkega realizma, objavljenim na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

³³ Prav tam.

si odtujeni. »A stvari vendarle niso le črne, saj tako kot vsako leto naši nominiranci pokažejo, da se da tudi drugače,« še dodaja.³⁴

4.4 Ožji izbor

V ožji izbor za Dnevnikovo nagrado 2006 so prišli naslednji avtorji s svojimi zbirkami, ki so izšle v preteklih dveh letih:

- Nejc Gazvoda: *Vevericam nič ne uide* (Goga, 2004);
- Polona Glavan: *Gverilci* (Študentska založba, 2004);
- Drago Jančar: *Človek, ki je pogledal v tolmun* (Mladinska knjiga, 2004);
- Katarina Marinčič: *O treh* (Mladinska knjiga, 2005);
- Dušan Merc: *Pega v očesu* (Litera, 2004);
- Veronika Simoniti: *Zasukane storije* (Literarno-umetniško društvo Literatura, 2005);
- Andrej E. Skubic: *Norišnica* (Študentska založba, 2004) in
- Rudi Šeligo: *Lahkotne menipeje* (Nova revija, 2005).

Med štiri nominirance pa so se uvrstili Nejc Gazvoda, Katarina Marinčič, Dušan Merc in Veronika Simoniti.

V ožji izbor za Dnevnikovo nagrado 2007 so prišli naslednji avtorji s svojimi zbirkami:

- Jože Felc: *Cinober* (Cankarjeva založba, 2006);
- Milan Kleč: *Demo* (Cankarjeva založba, 2005);
- Feri Lainšček: *Strah, da se bo ustavil čas* (Študentska založba Litera, 2006);
- Katarina Marinčič: *O treh* (Mladinska knjiga, 2005);
- Veronika Simoniti: *Zasukane storije* (Literarno-umetniško društvo Literatura, 2006);
- Marjan Tomšič: *Južni veter* (Društvo 2000, 2006);
- Suzana Tratnik: *Vzporednice* (ŠKUC, 2005) in
- Igor Zabel: *Podrobnosti* (Založba /*cf., 2006).

Med štiri nominirance so se uvrstili Katarina Marinčič, Veronika Simoniti, Marjan Tomšič in Suzana Tratnik.

Leta 2008 so se člani žirije odločili, da bodo v ožji izbor uvrstili samo pet zbirk, namesto običajno osmih. »Odločili smo se, da v ožji izbor za nominacije namesto osmih uvrstimo le

³⁴ Povzeto po članku Žirija Dnevnikove fabule: Potop v morje grenko-sladkega realizma, objavljenim na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

pet zbirk, ki po našem mnenju izstopajo iz povprečne literarne produkcije,«³⁵ je v imenu žirije pojasnila njena predsednica Alojzija Zupan Sosič. V ožji izbor za Dnevnikovo nagrado 2008 so prišli naslednji avtorji s svojimi zbirkami:

- Milan Dekleva: *Izkušnje z daljavo* (Mladinska knjiga, 2006);
- Franjo Frančič: *Trkaj, trkaj na nebeška vrata* (Ved, 2006);
- Maruša Krese: *Vsi moji božiči* (Mladinska knjiga, 2006);
- Urška Sterle: *Vrsta za kosilo* (Škuc, 2006) in
- Aleš Šterger: *Berlin* (Študentska založba, 2006).

Med štiri nominirance se ni uvrstil Aleš Šterger.

V ožji izbor za Dnevnikovo nagrado 2009 so prišli naslednji avtorji s svojimi zbirkami:

- Nejc Gazvoda: *Fasunga* (Goga, 2007);
- Franjo Frančič: *Meseno spoznanje* (Društvo za samopomoč in pomoč brezdomcev, 2008);
- Tomaž Kosmač: *Punk is dead* (Študentska založba, 2008);
- Vesna Lemaic: *Popularne zgodbe* (Cankarjeva založba, 2008);
- Peter Rezman: *Skok iz kože* (Litera, 2008);
- Lucija Stepančič: *Prasec pa tak* (Študentska založba, 2008);
- Suzana Tratnik: *Česa nisem nikoli razumela na vlaku* (Študentska založba, 2008) in
- Klemen Pisk: *Pihalec*, Nova revija, 2007.

Med štiri nominirance so se uvrstili Tomaž Kosmač, Peter Rezman, Lucija Stepančič in Suzana Tratnik.

V ožji izbor za Dnevnikovo nagrado 2010 so prišli naslednji avtorji s svojimi zbirkami:

- Mirana Likar Bajželj: *Sobotne zgodbe* (Cankarjeva založba, 2009),
- Andrej Blatnik: *Saj razumeš?* (LUD Literatura, 2009),
- Matjaž Brulc: *Kakor da se ne bi zgodilo nič* (Goga, 2009),
- Tomaž Kosmač: *Punk is dead* (Študentska založba, 2008),
- Vesna Lemaic: *Popularne zgodbe* (Cankarjeva založba, 2008);
- Janko Lorenci: *Šepetanje zbora* (Študentska založba, 2009),
- Nataša Sukič: *Otroci nočnih rož* (Škuc, 2008) in
- Suzana Tratnik: *Dva svetova* (Škuc, 2009).

³⁵ Citat iz članka Peterica kandidatov namesto osmih, objavljenim na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

Med štiri nominirance so se uvrstili Matjaž Brulc, Tomaž Kosmač, Vesna Lemaic in Nataša Sukič.

V ožji izbor za Dnevnikovo nagrado 2011 so prišli naslednji avtorji s svojimi zbirkami:

- Matjaž Brulc: *Kakor da se ne bi zgodilo nič* (Goga, 2009);
- Dušan Čater: *Džehenem* (Študentska založba, 2010);
- Mihaela Hojnik: *Maločudnice* (Mladinska knjiga, 2010);
- Lado Kralj: *Kosec koso brusi* (Beletrina, 2010);
- Mirana Likar Bajželj: *Sobotne zgodbe* (Cankarjeva založba, 2009);
- Miha Mazzini: *Duhovi* (Goga, 2010);
- Milena Mohorič: *Zgodbe iz tridesetih let* (Študentska založba, 2010) in
- Peter Rezman: *Nujni deleži ozimnice* (Goga, 2010).

Med štiri nominirance so se uvrstili Mihaela Hojnik, Lado Kralj, Mirana Likar Bajželj in Miha Mazzini.

4.5 Nagrajenci (2006–2011)

Nejc Gazvoda, rojen 1985 v Novem mestu, je pisatelj in režiser. Študiral je filmsko režijo na AGRFT na Univerzi v Ljubljani. Je eden najmlajših predstavnikov sodobnega slovenskega pripovedništva. V svojih delih se na prvoosebni način ukvarja z vsakdanjo bivanjsko problematiko različnih človeških usod. Svoj prvenec zbirko kratkih zgodb *Vevericam nič ne uide* je napisal že kot gimnazijec. Zbirka je bila nominirana za najboljši literarni prvenec leta 2004, zanjo je avtor prejel, poleg Dnevnikove fabule, nagrado zlata ptica 2005. Napisal je še eno zbirko kratkih zgodb (*Fasunga*) in tri romane (*Camera obscura*, *Sanjajo tisti, ki preveč spijo*, *V petek so sporočili, da bo v nedeljo konec sveta*), leta 2011 pa je za svoj režijski prvenec *Izlet*, nastal po istoimenski zgodbi iz zbirke *Vevericam nič ne uide*, na 14. Festivalu slovenskega filma prejel nagrado vesna za najboljši scenarij. Ključna stvar njegovega ustvarjanja so medosebni odnosi.³⁶

Katarina Marinčič, rojena 1968 v Ljubljani, je pisateljica in literarna zgodovinarica; ukvarja se predvsem z raziskovanjem francoske književnosti. Že pri enaindvajsetih letih je napisala

³⁶ Podatki vzeti iz članka Dosedanji dobitniki nagrade, objavljenega na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

svojo prvo knjigo roman *Tereza*, sledil je roman *Rožni vrt*, za roman *Prikrita harmonija* pa je leta 2002 prejela nagrado kresnik. Z zbirko kratke proze *O treh* je bila med štirimi nominiranci za Dnevnikovo fabulo že leta 2006, naslednje leto pa je nagrado tudi prejela. Piše tudi članke in spremna besedila, zlasti k izdajam velikih francoskih avtorjev.³⁷

Maruša Krese, rojena 1947 v Ljubljani, je pisateljica, pesnica in novinarka, ki je študirala umetnostno zgodovino, primerjalno književnost in psihoterapijo. Pri tem jo je pot vodila iz Slovenije v ZDA, Veliko Britanijo, na Nizozemsko in v Nemčijo. Od leta 1990 živi v Berlinu. Deluje kot svobodna novinarka in pisateljica; objavlja v različnih revijah in časopisih, piše radijske igre, ustvarja dokumentarno-umetniške oddaje, izdala je več pesniških zbirk (*Danes*, *Postaje*, *Beseda*, *Pesmi iz Sarajeva* idr.) in 3 knjige kratke proze (*Burja je odnesla*, *Vse moje vojne*, *Vsi moji božiči*).³⁸ *Vsi moji božiči* je prva njena knjiga, ki je izšla pri kateri od slovenskih založb (pri Mladinski knjigi), saj je večino del izdala pri nemških založbah. Tudi knjige, ki so izšle v slovenščini, so bile tiskane pri avstrijskih založbah. Kot avtorica je namreč prisotna predvsem v nemškem okolju, ustvarja pa v slovenščini. O tem je v intervjuju Iz vsakega gnoja sem poskušala narediti zlato³⁹ povedala: »In nekam nenavaden občutek je, če pišeš v slovenščini, a obenem v slovenskem prostoru s svojimi deli tako rekoč ne obstajaš; če bi ustvarjala v nemščini, bi bilo najbrž drugače.«

Peter Rezman, rojen leta 1956 v Celju, je bil zaposlen kot električar na rudniku lignita v Velenju, nato je šel v politiko (pridružil se je stranki Zeleni Velenja), leto pred upokojitvijo pa je bil tajnik občine Šoštanj. Bil je večletni sourednik literarnega almanaha *Hotenja*, soustanovitelj istoimenskega Šaleškega literarnega društva ter pobudnik in ustanovitelj še nekaterih drugih kulturnih društev. Bil je član založniškega sveta revije *Mentor*, pri kateri je trenutno član uredniškega odbora. V društvu Integrali je pripadnik umetniške skupine PreGlej. Njegovo ustvarjanje obsega več področij: začel je s pisanjem pesmi in izdal več zbirk poezije (*Pesmi iz premoga*, *Delavske pesmi*, *Družmirje* idr.), zadnja leta pa se bolj posveča pisanju proze (*Kiril Lajš ni lastnik krčme Peter Rezman*, *Pristanek na kukavičje jajce*, *Nujni deleži ozimnice* idr.) in dramatike (*Hiša*, *Beseda te gleda*, *Ljubljana – Gospa Sveta* idr.). Zbirka *Nujni deleži ozimnice* je bila leta 2011 v ožjem izboru za Dnevnikovo fabulo.⁴⁰

³⁷ Podatki vzeti iz članka Dosedanji dobitniki nagrade, objavljenega na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

³⁸ Povzeto po članku Dnevnikova fabula Maruši Krese, objavljenega na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

³⁹ Intervju Gregorja Butale z Marušo Krese, objavljen na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

⁴⁰ Podatki vzeti s spletne strani Društvo slovenskih pisateljev.

Vesna Lemaic, rojena 1981 v Ljubljani, je študirala primerjalno književnost, preizkusila pa se je tudi kot literarna kritičarka (napisala je nekaj robnih zapisov in recenzij). Je aktivna sodelavka kluba Monokel, kjer vodi različne delavnice in bralne krožke ter soustvarja klubovski program. Dogajanje v klubu, predvsem Lezbično-feministična univerza, je imelo velik vpliv na njeno doživetje sveta in družbe. Zgodba Nič ni, nič ni, ki jo je pozneje uvrstila v zbirko, je na natečaju Radia Slovenija prejela nagrado za najboljšo kratko zgodbo. Za svojo prvo knjigo zbirke kratke proze *Popularne zgodbe* je poleg Dnevnikove fabule 2010 (med prvo osmerico je bila uvrščena tudi leto prej) prejela še nagrado knjižnega sejma za najboljši prvenec in nagrado zlata ptica. Leta 2010 pa je izdala še znanstvenofantastični roman z naslovom *Odlagališče*.⁴¹

Lado Kralj, rojen 1938 v Slovenj Gradcu, je bil gledališčnik (asistent dramaturgije na AGRFT, soustanovitelj in prvi umetniški vodja Eksperimentalnega gledališča Glej, ustanovitelj avantgardnega gledališča Pekarna, umetniški vodja SNG Drama Ljubljana in selektor raznih gledaliških festivalov) in pozneje univerzitetni profesor (ukvarjal se je z literarnozgodovinskimi in literarnoteoretskimi raziskavami, književnost je predaval v Ljubljani, Moskvi in na Dunaju), publicist in urednik. Od leta 2005 je v pokoju.⁴² Pisal je znanstveno publicistiko (predvsem o slovenski dramatiki), spremne besede, prevajal, izdal je več znanstvenih monografij (*Ekspresionizem, Teorija drame* idr.), zbirka kratkih zgodb *Kosec koso brusi* pa je njegovo prvo leposlovno delo. Zanj je avtor prejel, poleg nagrade Dnevnikova fabula, nagrado slovenskega knjižnega sejma za najboljši knjižni prvenec.

⁴¹ Podatki vzeti iz intervjuja Ive Kosmos z Vesno Lemaic z naslovom »Nočem več vsega razumeti!«, objavljenega na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

⁴² Podatki vzeti iz članka Predstavitev nominirancev za nagrado Dnevnikova fabula, objavljenim na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

4.6 Predstavitev nagrajenih zbirk

4.6.1 Nejc Gazvoda: *Vevericam nič ne uide*

N. Gazvoda je začel s pisanjem že v osnovni šoli, ko je pisal pesmi in članke za šolsko glasilo, in nato nadaljeval v gimnaziji, kjer je že pisal kratke zgodbe, ki so izšle v zbirki *Vevericam nič ne uide*. Z očetom sta zbrala njegovo prozo in poezijo v knjižico, naredila okoli sto izvodov in jih nato razdelila prijateljem in znancem, eno pa sta poslala na založbo Goga, od koder mu je urednik sporočil, da je zadeva po njegovem dobra. Knjižico je pisatelj nato izpilil, ven je vrgele poezijo, vanjo pa dodal še nove zgodbe in tako je nastala zbirka *Vevericam nič ne uide*.⁴³ V enem od intervjujev⁴⁴ pravi, da ni imel želje po »biti pisatelj«, ampak si je vedno le želel pisati, kar velja še danes. V intervjuju Zlatoptičnik širi krila⁴⁵ je povedal, da je njegovo pisanje posledica tako dobrih profesorice kot lastne ljubezni do branja ter jezika.

Vevericam nič ne uide je zbirka trinajstih zgodb, ki govorijo o prehodu iz otroške dobe v odraslo, o najstniških letih, o odraščanju, po besedah B. Smole (v Gazvoda 2004: 151) o času, »ko je čisto zares konec sveta pravljic, ko se zamaje tisto, kar je bilo posredovano kot resnično in se izkaže za laž odraslih.« Ker zgodbe pripoveduje prvoosebni pripovedovalec avtorjeve starosti, se vprašamo, ali je v njih kakšen avtobiografski element. N. Gazvoda na to odgovarja⁴⁶: »Nikoli ne povzemam stvari, ki so se mi zgodile, hkrati pa so vse stvari, ki so se mi zgodile v filmu. Tako v literaturi kot v filmu. Toliko so skrite v izraznem sredstvu in umetnosti, da niso opazne. Delam iz sebe.«

Glavni liki so tenkočutni mladostniki, ki med dejanskostjo in domišljijo iščejo bivanjski smisel. Izhajajo iz generacije osemdesetih let, »tisti, ki je po eni strani razvajena, po drugi pa tudi prikrajšana, včasih lačna čustvene topline, predvsem pa hlepi po velikih dogodkih, ki jih morda zaradi tehnologije in množice informacij ter podob niti ne opazi.« (Smole v Gazvoda 2004: 149) Mladostniki v zgodbah so pogosto nerazumljeni in osamljeni, zato se zatekajo v svet sanj in fantazije, kjer si izmišljajo lastne svetove, ki predstavljajo nek vzporedni svet,

⁴³ Tako opisuje pot do izida njegove zbirke Nejc Gazvoda v intervjuju, objavljenim na spletni strani revije *Joker*.

⁴⁴ Intervju Damirja Skenderoviča z Nejcem Gazvodo, objavljen na spletni strani revije *Park*.

⁴⁵ Intervju je objavljen na spletni strani revije *Joker*.

⁴⁶ V intervjuju Zame film ni Gardaland, objavljenim na spletni strani Siol.

kamor se zateka zavest, da je ne bi zlomilo. N. Gazvoda je razložil,⁴⁷ da ga sanje zanimajo kot alternativna vizija resničnosti in se tako tudi v njegovih zgodbah kažejo kot drug pogled na realnost, kot odsev fantazij in strahu, a so hkrati bolj resnične od resničnosti. Vendar v zgodbi HLADNA SOBA vidimo, da ne moremo večno živeti v svetu sanj in fantazij ter tako ubežati hladu v sobi. Glavna lika si tu ustvarita svet, v katerem si čas in prostor krojita po svojih željah. »Če pa se nama je zazdelo na trenutke kaj preveč resnično, sva preprosto zaprla oči in si pripovedovala zgodbe in odlepila sva se od tal in izumila nove barve, zvoke, besede, okuse.« (Gazvoda 2004: 45) Resničnosti pa se ni mogoče izogniti in »s/vet sanj in fantazij ne more biti gorivo, ki za stalno ogreje sobo.« (Smole v Gazvoda 2004: 152) Tako on na koncu odide, ker ve, da se mora najprej soočiti sam s sabo.

Hladna soba pa ni edina soba v zbirki. Avtor nas v zgodbah popelje še v sobo spominov in sobo resnice. V zgodbi SOBA SPOMINOV pripovedovalca obdajajo ljudje, ki so čustveno mrtvi. Svoje spomine zaklepajo v posebne sobe v hiši, da ne bi ob njih čutili bolečine. In tako ne čutijo ničesar, niti veselja. Njihovo sobo spominov opiše tako: »V zgornjem nadstropju naše hiše je prašna soba, kamor svetloba niti pomotoma ne prodre. Odkar pomnim, jo oče uporablja za ropotarnico in tako je polna polomljenega pohištva, [...] najbolj pa je polna spominov. Oče jih namreč zaklepa v to sobo in mogoče zaradi tega ne govori veliko in ni sposoben čutenja, saj so spomini gradniki duše.« (Gazvoda 2004: 31) Najprej se sprašuje, zakaj tudi sam ne more slabih spominov pustiti v sobi, vendar spozna, da je »tudi bolečina [...] včasih boljša kot to, kar so postali oni. Sužnji pozabe.« (Gazvoda 2004: 36) Odloči se, da bo pomagal svoji puncici Svetlani, da se bo spominjala, in tako ji na obraz spet priključuje nasmeh. Zgodba SOBA RESNICE pa govori o zlaganih odnosih v družini, ki jih sam ne prenaša: »Na družinskih večerjih vedno smrdi po narejeni prijaznosti. [...] Večina sorodstva je sedela v salonu in se pogovarjala tako narejeno in lažno, da sem skoraj bruhnil.« (Gazvoda 2004: 51) Razume ga zgolj sestra Svetlana, ki mu bo pomagala najti sebe.

Poleg metafore sobe je v zgodbah pogost motiv smrti. Najpogosteje, v kar treh zgodbah, se pojavi v obliki samomora. V zgodbi NAJLEPŠE je glavni lik zdolgočasen najstnik, ki ne opazi stvari okoli sebe, ampak se samo pritožuje in smili samemu sebi: »... nihče me ne mara, nihče me ne razume in vsi so zlobni ...« (Gazvoda 2004: 106) Oči se mu odprejo šele, ko njegova

⁴⁷ V intervjuju Damirja Skenderoviča z Nejcem Gazvodo, objavljenim na spletni strani revije *Park*.

soseda naredi samomor, njemu pa zapusti videokaseto, na kateri je posnet on v različnih situacijah. Tako prvič vidi sebe iz drugega zornega kota in spozna, kako ga vidijo drugi. Šele zdaj začne opazovati tiste drobne stvari, ki delajo življenje lepo. Zgodba JEZERO govori o dekletu, ki je nase jemala bolečine drugih, kar jo je uničilo. Ni več zmogla nositi tega bremena, zato se je utopila v jezeru in s tem je »u/topila [...] bolečino celega sveta. [...] Zloba in bolečina imata svojo obliko in se naseljujeta v nas, vendar v nekaterih bolj kot v drugih. Ona tega ni mogla sprejeti, je pa čutila, kar je bilo kdaj v drugih, čutila je druge usode, ki so se naselile v njej.« (Gazvoda 2004: 11) Do samomora v zgodbi GROBARČEK pride, ker je glavni lik nerazumljen. Namesto v šolo, ker mu ta ni zanimiva, zahaja v park, kjer opazuje naravo in ljudi. Ima tudi svojo jasico, kamor pokopava povožene živali. Ko umre teta Gabi, tudi njo pokoplje na svoje »majceno kraljestvo, kjer izgubljeni začutijo vsaj malce pomembnosti.« (Gazvoda 2004: 26) Obtožijo ga, da jo je on ubil in da je že prej zlorabljal mrtve živali. V poslovnem pismu zapiše svojo poslednjo željo, in sicer naj ga pokopljejo na njegovi jasici.

STANJE LJUBEZNI IN ZAUPANJA je zgodba o razvajanemu najstniku, ki je zelo osamljen. Družine ne mara, ker v njihovih odnosih ni čutiti topline. Zaveda se sicer, da jim je lepo in da ima vse na doseg roke, a on jih kljub temu sovraži. Družina (sestra in starši) mu nato umre v prometni nesreči, on pa ubije povzročitelja nesreče, ker ugotovi, da jih je v bistvu imel zelo rad. Zaveda se, da nima pravice do maščevanja, a to vseeno stori. O svojem dejanju razmišlja tako: »Sem mutant brez prihodnosti, ki bo zamahnil z ognjeno pestjo in izpolnil lastno bistvo, pa naj bo še tako bolno.« (Gazvoda 2004: 23) Na koncu izvemo, da se je sam preselil proč od družine in si v svoji osamljenosti domišljal njihovo smrt ter tako umoril nedolžnega človeka.

Mladenič v zgodbi SPREHOD opisuje lastno smrt. Z avtom trči ob drevo in najprej se zave različnih vonjev in okusa po krvi. Nato stoji ob avtu in gleda, kako rešujejo njegovo truplo. Ni več živ, vendar se tudi po smrti zaveda vsega. V tej zgodbi se mi zdi pomembno to, da mladenič, čeprav nekoliko prepozno, saj je že mrtev, pride v svet, ki poudarja večno mladost in predvsem mladostni videz kot najvišjo vrednoto, do spoznanja, da je tudi staranje pomemben del življenja. »Včasih sem si želel živeti večno, kot vsak mlad neumnež. Sedaj sem si želel samo minevati. Želel sem si umirati. Vendar ne umreti, tako kot sem.« (Gazvoda 2004: 62)

Gazvodovi mladostniki si želijo izstopati iz množice nepomembnežev, želijo si izziva, adrenalina, kličejo po drugačnosti, po spremembi, po nečemu, kar bi naredilo njihovo življenje bolj razburljivo, nevsakdanje ... Tako se mladenič v zgodbi ŠTIRIDESET PLUS MINUS DVE zaplete v razmerje s starejšo poročeno žensko, ker to prinaša v njegovo življenje kanček razburljivosti. Ima sicer punco njegovih let, vendar v njunem razmerju ni tistega nihanja, ki naredi razmerje zanimivo, saj ga ima ona rada zaradi njega samega, čisto pasivno. Zato jo v mislih prosi za izziv: »Daj mi izziv, [...] Samo enkrat mi daj izziv, intelektualni, telesni, kar koli. Izzovi moje skrite strasti, razjezi me, pokaži mi, da se moram potruditi, da bom lahko s tabo, naredi me ljubosumnega.« (Gazvoda 2004: 125) Mladenič v zgodbi SEDEMPETINDVAJSET pa se reže, ker le tako vidi prizore, ki jih drugače ne bi, in le tako začuti malce strahu v njegovem popolnem življenju. Strah in bolečina ga namreč držita pokonci. »[...] potrebujem nesrečo. Potrebujem tragiko. [...] Za srečo ni več prostora, ker jo imam dovolj.« (Gazvoda 2004: 15) S tem išče izhod iz povprečne vsakdanjosti. Poziva pa tudi druge, naj ne bodo zgolj zdolgočaseni in otopeli mali ljudje, ki smetijo svet: »Prosim vas, zajemite sapo. Če nočete, se kdaj ozrite okoli sebe ali se vsaj poslušajte, kaj govorite. Glejte kaj počnete. Svet okoli nas bobni, mi pa ubijamo čas. Če kaj spremenite, mogoče ne boste postali sence, ki samo švigajo, ampak boste stali na svetlobi. Naredite, kar hočete, samo naj se nekaj premakne ... kar koli.« (Gazvoda 2004: 17-18)

Zgodba IZLET tematsko zaključí zbirko zgodb o generaciji osemdesetih in njeni izgubljenosti, apatiji in občutjih, ki jih prelevajo zaradi različnih težav. Tako kot ostale zgodbe v zbirki je tudi ta zgodba intimna, postavljena v konkreten svet današnjika. N. Gazvoda je tematiko zgodbe predstavil tako: »Prepletajo se ljubezen, prepri, stare zamere, iskreno prijateljstvo. Je zgodba o tem, kaj pomeni narediti zadnji korak v odraslost, kaj to pomeni za slovensko mladino in konkretno za moje tri junake.«⁴⁸

Žirija je nagrado utemeljila z naslednjimi besedami:

»Trinajst pripovedi, prvenec: pripoveduje o mladostni razigranosti. Med igrivostjo in fantazijo, brstenjem nagona, čustev in misli, ki zajamejo rast njegovih junakov kot nenaden vihar s strahom, ponižanjem, nemočjo, begom v samoto, omamo in samouničenje. Najstniška generacija. Izviren način pripovedovanja o različnih družinskih usodah (osebe se menjajo, a prvoosebni način ostane). Tako se oblikuje mozaik prizorov, nepredvidljiv preplet preteklosti in sedanjosti, oblikovan v slogu filmske montaže, ki beleži preskoke v pripovedovalčevi zavesti. Človeške figure, prostor in zvočni vtisi se povezujejo s podobo junakove razcepljene

⁴⁸ Iz intervjuja Zame film ni Gardaland, objavljenega na spletni strani Siol.

zavesti in oblikujejo živo predstavljalnost pripovedi. Dinamičnost z mešanico sentimentalnosti in grotesknosti, navidezne grobosti in ranljivosti. Ves niz pripovedi je povezan v idejno celoto, z miselno razsežnostjo tenkočutnega, nevarnim izzivom izpostavljenega mladostnikovega bivanjskega iskanja med dejanskostjo in domišljijo.«⁴⁹

4.6.2 Katarina Marinčič: *O treh*

K. Marinčič se je na slovensko literarno sceno prebila z romani. Pravi, da je v svoje literarno ustvarjanje umestila tudi kratko prozo, ko je po treh romanih spoznala, »da se da o svetu in ljudeh pripovedovati tudi drugače, z novelo, v kateri lahko razlago sveta zamenja namig.«⁵⁰ Da ji je forma romana blizu, vidimo tudi v zbirki *O treh*, saj so zgodbe tako razvite, razvejane in razplastene, da se približujejo romanesknim zgodbam. Pisateljica v svoja dela ne vnaša avtobiografskih elementov, ker meni, da za tako vrsto pisanja ni nadarjena in je tudi ne zanima: »Za nobenim izmed stavkov, ki jih izrekajo moji junaki, ne stoji osebna izkušnja v strogem pomenu besede. No ja, mogoče si kdaj iz svojega življenja izposodim kako čisto materialno podrobnost, a 'velikih resnic' prav gotovo ne.«⁵¹ S svojimi deli, kot verjetno vsak pisatelj, želi ugajati bralcem, saj se ji zdi odnos z bralcem bistvenega pomena, vendar poudarja, da pri tem ne gre za željo ugajati vsem in za vsako ceno. »Zelo lepo pa je, če je knjigi dano, da doseže kolikor mogoče veliko število bralcev 'svoje vrste'.«⁵²

O treh je zbirka, v kateri nam vsevedni pripovedovalec razkrije tri zgodbe o moških iz treh različnih obdobij. Pisateljica pravi⁵³, da zgodbe povezuje osnovni občutek oziroma psihološki učinek, kako ljudje reagiramo na okoliščine, na zgodovino, koliko se je temu mogoče izogniti in koliko je v naših življenjih odvisno od usode. Literarne osebe se od zgodbe do zgodbe vedno bolj odmikajo od spontanega, srečnega življenja, kar je pisateljica lepo ponazorila z naravo. V prvi zgodbi je življenje glavnega lika še zelo povezano z naravo, drugi naravo le še opazuje zaradi poklica, v tretji pa je narava omenjena le mimogrede.

Čeprav se zgodbe med seboj razlikujejo, saj so zajete iz različnih obdobij in družbenih kontekstov, jih povezuje nekoliko skrivnosten odlomek, ki je, nekoliko spremenjen vendar

⁴⁹ Utemeljitev vzeta iz članka Festival zgodbe – Fabula se je sklenil v Postojni, objavljenim na spletni strani Študentske založbe.

⁵⁰ Citat vzet iz članka Pisave: Dušan Dim, Katarina Marinčič, Maja Vidmar, objavljenim na spletni strani RTV Slovenija.

⁵¹ Citat iz intervjuja Katarina Marinčič – lavreatka 12. kresnika, objavljenega na spletni strani Svet knjige.

⁵² Prav tam.

⁵³ V članku Pisave: Dušan Dim, Katarina Marinčič, Maja Vidmar, objavljenim na spletni strani RTV Slovenija.

skoraj identičen, prisoten v vseh treh zgodbah in napoveduje bolezen ali smrt. Navedla bom odlomek iz zgodbe o slikarju.

Botanik je iztegnil roko in se dotaknil bližnjega zidu. Med prsti mu je spolzel drobir, da je odskočil in otresel dlan, kot bi prejel svarilno znamenje. Nameraval se je dotipati do doma, ampak zdaj si ni več drznil tipati. Vedel je in celó čutil, da mesto stoji, a hkrati ni čisto verjel, da je okrog njega sploh še kaj. V zraku je bil vonj po kuhi, nekdo je cmaril meso z majaronom, toda veter se vonjav ni dotaknil, ni jih prinašal in odnašal, pustil jih je viseti v praznini. Niti bilke med tlakovci se niso zganile. Pihalo je brez haska, v prazno.

Ja, nenadoma je bilo vse prazno, svet je bil prazen. Pes je za hip utihnil, potlej zatulil. Tuljenje se je vrtinčilo skozi temo, da ni bilo več mogoče ugotoviti, kje je žival. Kmalu so psi tulili od vsepovsod, pa od nikoder.

Nato je temo presekala širok blisk. Nad glavo gospoda de Brutella so se zableščali trije veliki noži. Njegova prsna kost se je razklala kot trhel les. Na tlak so se usule kaplje krvi, debele kot zreli kostanji. Za kapljami so se ulili topli curki. L'Héritier de Brutelle je zaprl oči in videl rdeče, nato črno. (Marinčič 2005: 80-81)

Odlomek v življenju glavnih oseb predstavlja nekakšno prelomnico. Zgodba Etruščana Vela Matuna se dogaja pred našim štejetjem, ko so ljudje še živeli spontano in srečno življenje v sožitju z naravo. »Vel Matuna je ljubil, ljubil rastline: drevesa, grme, rože, dišeče trave, plezalke in lišaje.« (Marinčič 2005: 7) Vel je visokega rodu, opisan je kot dober mladenič, ki z ljudmi ravna ljubeznivo, tuje nesreče pa ga žalostijo. Rad hodi na vrt, kjer občuduje rože in drevesa ter uživa v raznih vonjih. Sanjari, da si bo nekoč zgradil palačo. Nekega dne zboli za vročico in skoraj umre. Zgoraj navedeni odlomek, ki pomeni začetek njegove bolezni, predstavlja nekakšen prehod iz otroške dobe v odraslo. Pred boleznijo ga je namreč bolj zanimala igra, zdaj pa se v njem prebujajo zanimanje za dekleta. Za ženo mu namenijo deklico Setro, ki podeduje celotno družinsko bogastvo, saj so ji štirje bratje že umrli, in tako Vel postane velik gospod. Sezida si palačo in zasadi razsežne vrtove. Povezanost z naravo se spet pokaže na koncu zgodbe, ko Grku Knemonu zaupa svojo bistveno željo: »/K/o bom umrl, ne bi rad ležal v grobnici. Naj me pustijo na samem in naj narava opravi z menoj.« (Marinčič 2005: 44)

Druga zgodba pripoveduje o resnični osebnosti iz 18. stoletja – o belgijskemu slikarju Pierru-Josephu Redoutéju, ki je med drugim bil dvorni umetnik in učitelj Marije Antoniette, slikal na dvoru Napoleona in je eden najpomembnejših botaničnih ilustratorjev. Pri Redoutéjevih je

bila slikarska obrt v družini in tako je Pierre-Joseph že kot otrok rad posedal v ateljeju. Že s trinajstimi leti je odšel od doma in po svetu portretiral gospe in gospodične, risal cvetne vence okrog kaminov, krasil stropove na gradu in stene gledališč, ... Od nekdanj je najraje risal rože. V Parizu je, »kadar je le utegnil, [...] šel risat v Kraljevi botanični vrt.« (Marinčič 2005: 62) Redoutéjev vzpon se je pričel, ko ga je nekega dne opazil botanik L'Héritier de Brutelle, ki mu je predlagal, da bi naslikal rože, ki se jih zaradi strukture ne da shraniti v herbarij. Tako je Pierre-Joseph postal botanični slikar. Ko so njegova dela doživela uspeh, je učil risati kraljico Marijo Antonietto. Redouté je bil tako zaposlen z risanjem, da ni opazil dogodkov okoli sebe, niti revolucije, politika ga namreč ni zanimala. Po smrti kraljeve družine se je zaposlil v Naravoslovnem muzeju kot risar za zoološke zbirke. Nekega dne je izvedel, da so de Brutella našli zabodenega v neki ulici. Tako kot je opisano v zgoraj navedenem odlomku, si Redouté predstavlja smrt botanika. Redouté je postal zelo cenjen, ko je slikal pri cesarici Jožefini na graščini Malmasion, kjer je zasnoval knjige, ki so jih naenkrat hoteli vsi imeti. Tako se mu je nabralo veliko denarja, a ko se je zavedel svojega bogastva, je, prej vedno skromen, začel nepremišljeno zapravljati in dolgo ni opazil, da mu denar kopni. Redouté je umrl v hčerinem naročju z lilijo v roki.

Zgodba ZLATKO IZ LITIJE nastaja v domišljiji pripovedovalke po tem, ko na letališču sreča rdečelasca Freda, ki ji pripoveduje o nekem Zlatku iz Slovenije, ki ga je nekoč spoznal. Tako si izmisli zgodbo, v katero vpleta resnične dogodke iz Zlatkovega življenja. »Pripovedovanje zgodb se ji je od nekdanj zdelo bistvo življenja, najbolj blaženo in vzvišeno početje, ki se ga človek lahko loti.« (Marinčič 2005: 91) Zlatko je živel v Litiji, kjer je delal v tovarni. Zelo rad je bral knjige. Zgoraj navaden odlomek opisuje njegovo nenadno poslabšanje vida, kar usodno vpliva na njegovo nadaljnje življenje. Najprej se zaposli v Nemčiji in ko zasluži dovolj denarja, se kot slepi potnik na tovarni ladji odpravi na operacijo očesne mreže v Ameriko, ker drugod po svetu še niso izvajali take operacije. Tam se najprej zaposli v trgovini z elektromaterialom, nato pa se z dekletom Jenny odseli v Arkansas. Njegovo življenje se konča s samomorom. Pripovedovalka ugiba, zakaj se je ubil in tako svojo zgodbo zaključi v več možnih variantah. Ko prispe domov, se odpravi v Litijo, kjer izve, da so tudi vse tri Zlatkove sestre storile samomor.

U. Črnigoj meni, da pisanje Katarine Marinčič zaznamuje posebna mešanica prvin realizma in romantike ter rahlega pridiha modernizma, ki se občasno pojavijo predvsem v slikovitih in

pogosto tudi dokaj poetičnih opisih. Pravi, da njen slog zaznamuje izrazit dar za opazovanje zunanjega sveta skozi notranji pogled junakov, ki je nekako tudi 'hrbtenica' njenega pisanja.⁵⁴ Žirija pa je nagrado utemeljila z mnenjem, da je Katarina Marinčič »izjemno kultivirana avtorica, ki v svojih kratkih zgodbah na izviren način prepleta dokumentarnost, domišljijo in humor, ki jih z naratološko distanco in značilnim, do potankosti izdelanim slogom brusi v literarne mojstrovine.« Pri zgodbah so pohvalili tudi značilno sugestivnost in zadržano empatijo, ki odkriva »sočustvovanje z vsem človeškim, ne glede na kraj in čas, vendar besedilom ne jemlje bistva, ki jih konstruira kot to, kar so – zgodbe.«⁵⁵

4.6.3 Maruša Krese: *Vsi moji božiči*

M. Krese zbirko *Vsi moji božiči* sama označuje kot lirično prozo.⁵⁶ Opiše jo kot zgodbe, skozi katere seva nekakšna pomanjšana različica življenja, »to so nekakšne male podobe našega shizofrenega vsakdana, razcepa med željami in realnostjo, v katerega se tako ali drugače ujamemo.«⁵⁷ Zgodbe so majhne, zasebne; pripovedujejo o dogajanju na božične večere iz različnih obdobj, ki je prepleteno z razmišljanjem in občutki avtorice, prvoosebne pripovedovalke. Tako jo srečamo kot radovednega otroka, ki se čudi jaslicam, mladostnico, ki si želi, da bi lahko svoja bremena odložila v cerkvi, odraslo osebo, ženo in mater treh otrok, ki skuša svoji družini ustvariti prijetno praznovanje, in humanitarko, ki med vojno oskrbuje Bosno in Hercegovino.

Spomine na božične večere je popisala v enaintridesetih kratkih in jedrnatih zapisih. Iz teh zgodb razberemo predvsem občutke, ki so jo prevevali na praznične dni. Gre za neolepšan zapis nekaterih čustvenih stanj in razmišljanj, kjer ni »ničesar dopisanega, dodanega ali izmišljenega,«⁵⁸ kot sama pravi. Vzrok za zgoščen jezikovni izraz delno izvira iz njene osebnosti, saj je bila že kot otrok precej molčeča in nikoli ni bila mojster zapletenega izražanja, delno pa iz njene ustvarjalne poti. Najprej je pisala poezijo in reportaže z različnih potovanj po Evropi in Ameriki ter o različnih duhovnih skupnostih, nato je s pisanjem zaradi

⁵⁴ Povzeto iz kritike zbirke Katarine Marinčič avtorja Uroša Črnigoja, objavljene v reviji *Sodobnost*.

⁵⁵ Utemeljitev je vzeta iz članka Najboljšo kratko prozo piše Marinčičeva, objavljenega na spletni strani RTV Slovenija.

⁵⁶ Tako v intervjuju Zale Hriberšek z Marušo Kreso z naslovom Lakota po odprtem, objavljenim v reviji *Narobe*, št. 7, 2008, str. 28.

⁵⁷ Citat Maruše Krese iz intervjuja Gregorja Butale z Marušo Kreso z naslovom Iz vsakega gnoja sem poskušala narediti zlato, objavljenega na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

⁵⁸ Prav tam.

pomanjkanja časa prenehala, pozneje se je vrnila k poeziji. Načrtovala je, da bo začela pisati prozo, ko bo imela več časa, vendar je vmes ugotovila, da se ji je občutek za jezik in pripovedovanje nekako spremenil. »Zdaj ne bi mogla napisati dvesto strani romana, zelo kmalu dobim občutek, da sem povedala, kar sem hotela, in da k temu ni kaj dodati.«⁵⁹

Razvrščenost zgodb ni kronološka; z izjemo uvodne si sledijo tako, kot jih je pisala. Pravi, da ji je en božič priklical v spomin drugega. Izvorni navdih za zgodbe je dobila, ko je bila sama brez otrok v Berlinu v predbožičnem času: »Hodila sem po mestu, gledala te podobe sreče in čeprav sem dobro vedela, da izza njih v resnici ni vse tako idealno, so se mi nenadoma ulile solze. Ko sem prišla domov, sem se usedla za računalnik in začela pisati.«⁶⁰ Po novem letu so jo povabili na grad Wipersdorf, kjer je bila neke vrste umetniška kolonija. Vabilu se je nemudoma odzvala in tam napisala še druge zgodbe o njenih božičih. Meni, da teh zgodb ne bi zmogla zapisati, »če takrat ne bi odšla tja in jih izlila iz sebe.«⁶¹ Tako si je privoščila nekakšno osebno čiščenje, saj so zgodbe zelo intimne. Iz tega razloga jih v času, ko jih je pisala, ni imela namena objaviti. Pokazala pa jih je urednici z berlinskega radia, ki ji je predlagala, da bi na podlagi zgodb naredila radijsko igro. Zgodbe prilagojene radijskemu mediju so tako posneli in nastala je produkcija, ki pa ne obsega vseh zgodb. Zgodbe je pozneje poslala v Slovenijo, kjer so se odločili, da jih objavijo. Ker je knjiga izrazito osebna, je pred objavo vprašala za dovoljenje svoje otroke in sestro. »Te zgodbe se nekajkrat nevarno dotaknejo čustvenih robov, zato jih ne bi spustila med bralce, če se člani moje družine, ki se prav tako pojavljajo v njih, s tem ne bi strinjali.«⁶²

Božič je tradicionalni krščanski praznik, ob katerem se navadno zbere vsa družina, zato velja za družinski praznik, pri katerem sta prisotna ljubezen in mir. Zunanja znamenja božiča so jaslice, božično drevo, potica, darila, petje in voščilnice. Večina ljudi si ob misli na božič predstavlja srečno družino, ki veselo prepeva ob božičnem drevesu. In čeprav je sreča v nekaterih družinah bolj navidezna kot resnična, se je ustvarila nekakšna idealizirana podoba božiča, v katero spadajo pisano okrasje, srečna družina in lepo zavita darila, ki so v zadnjem času postala najpomembnejši del božiča. Pisateljici ne uspe praznovati božiča, tako kot bi si

⁵⁹ Citat Maruše Krese iz intervjuja Gregorja Butale z Marušo Kreso z naslovom Iz vsakega gnoja sem poskušala narediti zlato, objavljenega na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

⁶⁰ Prav tam.

⁶¹ Prav tam.

⁶² Prav tam.

želela oziroma tako kot naj bi se ga praznovalo. V eni zgodbi se potoži: »Priznati moram, da zelo trpim, ker te svetosti preprosto ne znam izpeljati.« (Krese 2006: 82)

Motita jo predvsem zlagano veselje in prisiljena prijaznost, za katerimi se skrivajo nerešeni družinski problemi. To vidimo predvsem v zgodbi V TÜBINGENU NE MANJKAJO NITI POJOČE LUČKE, ko božič praznuje z otroki in možem, pridružijo pa se jim še njena sestra s prijateljem Angležem in njen brat. Tokrat imajo celo smreko okrašeno z lučkami in okraski ter darila. Sestro gre z otroki pričakati na letališče. Letalo ima zamudo, otroci pa se pritožujejo. David bi rad gledal televizijo, Ana bi rada šla s prijateljicami po nakupih, Jakob pa si želi, da bi potniki stopali po njegovi preprogi, kot je to videl po televiziji. Ko končno prispejo, nihče ne opazi njegove preproge. Anglež je histeričen, ker ga je ugriznil pes, zato ga odpeljejo na kliniko, kjer ga cepijo proti steklini. Doma sestrin prijatelj in njen mož ob drevescu tekmujeta, kdo bo zapel več božičnih pesmi, predvsem pa kdo bo bolj glasen. Večerjajo v etiopijski restavraciji, kjer so vsi glasni in se intenzivno ukvarjajo drug z drugim. Moški se nato odpravijo k polnočnici, užaljeni, ker ostali nočejo z njimi. Avtorica si želi v posteljo še preden se vrnejo, saj ji vse skupaj že pošteno preseda. »Še pet minut božiča, pa bom začela kričati,« (Krese 2006: 84) si misli.

Da narejene sreče ne prenese, vidimo v zgodbi NEKATERI BODO ZAPELI SVETO NOČ, kjer iz njenega pripovedovanja zaznamo ironijo: »Peljemo se [...] k pesnikovi družini, da se bomo lahko igrali Marije in angele in izvoljene. Lepo bomo urejeni in radi se bomo imeli in nekateri bodo zapeli Sveto noč.« (Krese 2006: 41) Torej bodo na božični večer igrali urejeno družino, zato razmišlja: »Bom preživela? Vse te ljubezni in laži in spogledovanja.« (Krese 2006: 41) Namesto da bi odigrala svojo vlogo, se odpravi v Benetke na kavo in cigareto.

Doma božiča niso praznovali, ker so bili njeni starši v partiji. Že kot otroka jo je tako vedno zanimala skrivnost božiča. O tem govorita zgodbi KAJ JE ZA DIŠEČIMI VRATI? in JASLICE. Starša sta imela na božični večer vedno partijski sestanek, ona pa je opazovala starše nekaterih drugih otrok iz istega bloka, ki so skrivnostno hodili po stopnicah z vrečkami. Za vrati teh družin je na božični večer zelo lepo dišalo. Njihov blok, po navadi najglasnejši v ulici, je bil ta večer zavrt v tišino. Spraševala se je: »Le kaj se dogaja za temi dišečimi vrati? Zakaj je ta večer tako drugačen? Zakaj mojih staršev na ta večer ni nikoli doma in zakaj drugi starši na ta dan še posebej poskrbijo za svoje otroke? Kaj pomeni božični večer? Je to kaj

lepega ali strašnega? Kdo ve?» (Krese 2006: 28) Nekega božičnega večera jo je Pepca odpeljala v cerkev in ji pokazala jaslice, nad katerimi je bila navdušena: »[...] tam zadaj za oltarjem, se pred mano naenkrat odpre nov svet. Nikoli še nisem videla česa tako lepega!« (Krese 2006: 52) Doma na okenski polici prosi boga, naj odpusti očetu in mami, ker ne verujeta vanj.

V mladosti se v njej pojavi želja po svetu: »Res bi šla rada malo ven iz tega mesta, res bi rada za nekaj časa zapustila to megleno območje.« (Krese 2006: 93) Ko pa jo kot študentko pot pripelje v London, kjer dela kot snažilka v bolnišnici, si želi domov, vendar tega noče priznati svoji družini, »ker bi to čisto preprosto pomenilo, da se mati tudi to pot ni motila.« (Krese 2006: 100) Želja se ponovi tudi v Iowi, kjer bi odšla domov, če ji ne bi bilo nerodno in če ji ne bi bilo treba priznati, da ji je tam težko, in Bostonu, kjer pravi: »in jaz si želim s tovorno ladjo, ki naju je pripeljala čez ocean, iti spet domov.« (Krese 2006: 109) Torej se že v mladosti v njej pojavi nasprotje med klicem novega in željo po stalnosti.

Dvoumen odnos do selitev se kaže v več zgodbah. Sama pravi, da s selitvami ni imela težav, dokler je imela občutek, da se ima kam vrniti, ko pa se je v začetku 90. let to spremenilo, se je počutila nekako izgubljeno.⁶³ Ob dogajanju v devetdesetih letih in osamosvojitvi Slovenije, ki v njej vzbujajo tesnobo, se sprašuje: »Zakaj nisem ostala takrat pri osemnajstih letih v Avstraliji, ali pozneje v Ameriki, ali v Londonu? Zakaj nisem daleč stran od Evrope, nekje na toplem, ob morju?« (Krese 2006: 32) Zdi se ji, da ne bo mogla več živeti v Nemčiji, ker je postala tako velika. Vedno si želi stran, nikoli ni zadovoljna tam, kjer je. Tako želi ubežati tudi božiču in se zato v božičnem času z otroki odpravi v Egipt. V tej zgodbi (VROČINA IN PESEK) je lepo vidno, da je božič metafora za njeno življenje, ko pravi: »Moja želja po svetu, moja želja po drugačnem [...] nas je pripeljala sem. Želela sem si stran od božičnih dreves, stran od zime in žalosti zaradi vseh tisočih laži v družini, želela sem si stran od praznega pričakovanja, da se bo za božič zgodilo kaj lepega.« (Krese 2006: 60) V bistvu pa hoče z neprestanimi selitvami ubežati svojemu življenju, svojim bremenom in žalosti, ker pričakuje, da bo na drugi celini, v drugi državi, v drugem stanovanju bolje. A življenje ji neusmiljeno sledi.

⁶³ Tako v intervjuju Gregorja Butale z Marušo Krese z naslovom Iz vsakega gnoja sem poskušala narediti zlato, objavljenega na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

Na božični večer se z otroki velikokrat odpeljejo iz Berlina v Ljubljano, ker se tako izognejo »nepotrebnim solzam, odvečnim zameram, božičnim darilom [...] S potovanjem na božično noč se izognemo poljubljanju in objemanju ter iskanju nepotrebnih laži.« (Krese 2006: 23) V zgodbi NAŠ PRVI NEMŠKI BOŽIČ pravi, da ji je od vseh teh premikanj po svetu slabo in da sploh ne more več videti ne kovčkov, ne nahrbtnikov, ne mornarskih vreč. V zgodbi POTOVANJE NA BOŽIČNO NOČ se zave, da je s pogostimi selitvami prizadela svoje otroke: »Selim se iz dežele v deželo, iz mesta v mesto, če ne drugega, vsaj iz stanovanja v stanovanje. Povsod puščam polne selitvene kartone, ki jih bom nekoč prišla iskat. Nekoč. Pravzaprav mora to boleti tudi otroke.« (Krese 2006: 24)

V zgodbah se dotakne tudi svojih dveh neuspešnih zakonov; prvega s pesnikom in drugega z nemškim levičarskim intelektualcem (njunih imen ne omenja). Sama pravi,⁶⁴ da so njeni zakoni ena velika tragikomedija. Pripada namreč generaciji, ko so si moški želeli ženske, ki so zmožne skrbeti same zase, ki so intelektualno njim enake, nekje globoko v sebi pa so pričakovali zase ženske, ki bodo ostale doma, skrbele zanj in njihov svet, ženske brez lastnih zahtev. Njena moža je nista osrečila, saj ji nista nudila nobene opore. O svojem prvem zakonu v zgodbi PIŠKOTI, ČAJ IN SVEČE spregovori tako: »Edina veja umetnosti, ki je nikoli nisem razumela, je bila poezija in zato sem se najbrž poročila s pesnikom, ampak takrat se mi še sanjalo ni, da tako postaneš javna lastnina, da se pravzaprav vsaka tvoja bolečina, tvoj smeh in tvoja skrivnost na papirju zložijo in se ti odtujijo. Le kdo je ta oseba, se sprašuješ, ko prebiraš o njej črno na belem.« (Krese 2006: 14) V zgodbi NEKATERI BODO ZAPELI SVETO NOČ, v kateri je noseča za Davida, pa nadaljuje: »Spet bom rodila [...] Pesnika ne bo, ker bo šel na lov za novimi pesniškimi impulzi. [...] spet bom poslušala, da mu ne privoščim sreče, ker mi ne more zaupati zgodbe o svoji novi ljubezni. Pesnik nekako sproti pozablja, da sem ženska, pravzaprav mu uspe, da še jaz pozabim na to. Le za to skrbi, da sem nakičena kakor novoletna jelka.« (Krese 2006: 42) O drugem zakonu pa razmišlja v zgodbi ČOKOLADNI MIKLAVŽ: »Kaj, za vraga, mi je bilo, da sem se že spet opekla. Kaj res ne znam oceniti moških. V vsakem zakonu namesto njih postajam moški. [...] Le kam naj se naslonim?« (Krese 2006: 21).

V zbirki *Vsi moji božiči* največ božičnih večerov preživi z otroki; z Ano in Davidom iz prvega zakona in z Jakobom, ki se ji je rodil v drugem zakonu. Prav zaradi otrok se vsako leto trudi

⁶⁴ V intervjuju Zale Hriberšek z Marušo Krese z naslovom Lakota po odprtem, objavljenim v reviji *Narobe*.

pripraviti čim bolj prijetno praznovanje. Velikokrat si želi biti sama, ko pa otrok ni, misli nanje in jih pogreša. »Le kdaj se bodo otroci vrnili?« (Krese 2006: 19) se sprašuje v zgodbi VSE NAJLEPŠE, MI PRIPIŠEJO. Veseli se njihovih uspehov, nase jemlje njihove bolečine in strahove. Zanje je močna. Ko pa David zboli in ima na božični večer dializo, se ji zruši svet: »Prvič v življenju mi spodnaša tla pod nogami, prvič v življenju imam občutek, da prav nič, zares prav nič ni odvisno od mene. Ko bi se vsaj lahko razjokala!« (Krese 2006: 34) Težko ji je predvsem zato, ker je sama: »Ko sem rodila otroke, nisem mislila, da bom z njimi ostala sama.« (Krese 2006: 90)

Strokovna žirija je v utemeljitvi nagrade zbirko opisala z naslednjimi besedami:

»Maruša Krese v zbirki Vsi moji božiči skozi trideset božičnih večerov na neposreden, iskren način izpisuje zgodbo svojega življenja, razpeto v času in različnih prostorih, med domom in svetom, med družino in samoto. Božični večer tako prerašča v metaforo bivanjskega iskanja vsakega posameznika. Njena knjiga je motivno in jezikovno zgoščena ter v slovenski prostor prinaša svež literarni minimalizem, preseneča pa tudi z ritmično umerjenostjo ter sporočilno večplastnostjo. Maruša Krese na kratko pove veliko, saj se za njenim osebnim lirizmom zarisujejo številne zgodbe.«⁶⁵

4.6.4 Peter Rezman: *Skok iz kože*

Literarno ustvarjanje P. Rezmana se je začelo s poezijo. V intervjuju »Če je zapisano, je res! Basta!«⁶⁶ pravi, da mu je ob izdaji zadnje pesniške zbirke (*Družmirje*) postalo jasno, da samo poezija ne bo dovolj, vendar se mu je zdelo, da je še daleč od proze, zato se je odločil napisati prvi dramski tekst (*Hiša*). S poezijo se je nehal ukvarjati tudi zato, ker se mu zdi, da je »na polju poezije preveč bleferstva, marsikdaj ne moreš več ločiti, kaj je resnično in kaj ne in je težko prodreti samo s kvaliteto.« Tako se je zavestno odločil za dramatiko in preko različnih dramskih šol prišel do gledališča Glej, kjer je še danes aktiven v projektu PreGlej. Istočasno se je udeleževal tudi natečajev za kratke zgodbe pri Društvu pisateljev in reviji *Sodobnost* in tako je leta 2005 prišla zgodba OSEMSTO ŠESTNAJST med pet nominiranih zgodb, kar mu je dalo zagon, da je napisal še šest zgodb in jih nato vse skupaj ponudil trem založbam, od katerih mu je rokopis sprejela le založba Litera in leta 2008 izdala zbirko *Skok iz kože*.⁶⁷

⁶⁵ Utemeljitev je vzeta iz članka Dnevnikova fabula Maruši Krese objavljenega na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

⁶⁶ Intervju Anje Bunderla s Petrom Rezmanov, objavljen na spletni strani SiGledal.

⁶⁷ Kako je prišlo do nastanka zbirke P. Rezman razlaga v intervjuju (z Ivom Hansom Avberškom) Od varnostne lampe do fabule in nazaj, objavljenim na spletni strani časopisa *Večer*. Citat je vzet iz intervjuja.

P. Rezman je kot literarni ustvarjalec zaznamovan z okoljem; njegovo pisateljsko-pesniško ustvarjanje je tesno povezano s šaleško-velenjskim svetom. Vanj se je močno vtisnila predvsem izkušnja dela v rudniku, kar se odraža v njegovih delih, med katerimi je tudi zbirka *Skok iz kože*. Zgodbe iz zbirke so postavljene v konkreten prostor in čas, dogajajo se v osemdesetih letih prejšnjega stoletja v Velenju. Ob naslovu, ki je parafraza rudarskega obreda ob sprejemu novincev, imenovanega skok čez kožo, se postavlja vprašanje, ali je skok iz kože sploh možen. Oziroma z drugimi besedami, ali so rudarji sposobni ubežati zaznamovanosti z rudnikom. Odgovor, ki je podan skozi zgodbe, je vedno znova ne – iz kože se ne da skočiti. Rudnik se zasidra vate in ni mu več mogoče ubežati.

Zdi se, da rudniku najbolj zanesljivo ubežiš s smrtjo, ki je »tihi in zvesti spremljevalec« (Rezman 2008: 120) rudarskega življenja. Do smrti lahko pride nenamenoma – z nesrečo, kot se to zgodi ključavničarju v zgodbi GOVOR, ali pa namenoma – s samomorom, ki ga stori še ne štiridesetleten upokojeni rudar v zgodbi SKOK ČEZ KOŽO. Protagonist te zgodbe je edini, ki je v konfliktu z rudnikom. Že s sedemnajstimi leti je šel delat v rudnik, kjer pa ga niso marali, ker ni hotel delati ob sobotah in nedeljah. Če pa »nisi šel v soboto in nedeljo na šiht, si se lahko med tednom pretrgal, pa nisi bil vreden nič.« (Rezman 2008: 178) Čez vikend se je delalo prostovoljno, a delo je bilo več plačano in večina rudarjev se je borila za t. i. rdeče sobote in nedelje. V rudniku si je poškodoval kolk, zato je šel v invalidsko penzijo. Oče mu je umrl v jami, z materjo pa se ni razumel in tako je večino časa preživel na prostem. Specializiral se je za kipe po mestu in neka modernistična skulptura ga je spominjala na rudarja. Jezil se je: »V tem zafukanem kraju je itak vse povezano s knapi in šahtom. Tudi spomeniki!« (Rezman 2008: 186) Na tej skulpturi se na knapovski praznik obesi. Vendar s smrtjo jami ne ubežiš, saj greš, ko te pokopljejo, zgolj iz jame v jamo.

Pobeg ne uspe niti mlademu slikarju (v zgodbi VADE RETRO (SLIKAR)), ki se sicer že v rudniku zaveda, da ga jama ne bo zapustila. Ko ga sodelavec opomni, naj jih ne pozabi, mu odgovori: »Brez skrbi. Jame ne bom nikoli pozabil!« (Rezman 2008: 59) Na začetku si pravi, da je umetnik in ne knap, po parih letih na akademiji, ko mu pri ustvarjanju pomagajo spomini na rudnik, pa se zave, da je rudnik ostal v njem, saj pravi: »N/e morem biti in nisem samo slikar.« (Rezman 2008: 76)

Manjše pobege iz rudnika predstavlja fudlanje, torej predčasno, nedovoljeno zapuščanje jame. Rudarji pohitijo z delom, tako da s pomočjo raznih ukan oziroma prepovedanih iznajdljivosti prej opravijo naloge, ki so jim dane tisti dan, in gredo nato predčasno domov, najpogosteje pa v gostilno. Tam se najpogosteje razvijejo debate o dogodivščinah v rudniku in o vrtanju frišna, fedranju, cimpranju ... »Tk je to. Tud ko so zunej, so noter!« (Rezman 2008: 29) Ti pobezi so zgolj začasni, saj se morajo že naslednji dan spet odpraviti v jamo. Ko pa končno dočakajo upokojitev, ne znajo več živeti brez rudnika. Tako se upokojeni rudar v zgodbi OSEMSTO ŠESTNAJST spominja vsake podrobnosti delovnega dne, od odhoda od doma, poti do rudnika, prehoda iz bele v črno garderobo, odhoda v jamo, do prihoda domov. »Vse to so mi vzeli!« pravi in se sprašuje: »... kje naj zdaj v miru pokurim svojih pet, šest cigaret?«

Edini, ki ne beži iz jame, je enoroki sindikalist iz zgodbe RIBE POD HRUŠKO. Doma so imeli kmetijo in oče ga nameni za njegovega naslednika, za brita. Njemu pa se to upira, raje bi šel v šole. Ker za gimnazijo ne dobi štipendije, se vpiše v rudarsko šolo, saj bo tako še najbolj hitro prišel do denarja. V tej zgodbi je prikazano, kako lahko rudnik požre celo vas, ko se zemlja udara, jamo pa nato napolni voda, ki utopi polja in hiše. Tako voda zalije tudi njihovo posest in nazadnje vzame še njega, ki v nastalem jezeru lovi ribe.

Zgodbe pripovedujejo anonimni rudarji, nasploh v celotni zbirki ni niti enega imena. V središču zgodb je vedno rudnik in rudarsko življenje, G. Lozar (v Rezman 2008: 219) pravi, da rudarji služijo le kot primeri, ki pojasnijo, kaj je oblez, knapovski humor, serije cigaret ... in za prikaz ritualov povezanih z rudnikom, kot so skok čez kožo, prehod iz bele v črno garderobo in obratno, sedmina idr. Rudarji so kolesa, ki poganjajo rudnik dan za dnem, znova in znova. Tako v zgodbi AVGUST, PETNAJSTI rudar razmišlja: »[...] se počasi ovem, da smo šele sredi tedna, da bo treba tudi nocoj na šiht, da mora delo teči nemoteno, da je to odvisno tudi od mojega pravočasnega prihoda, zbranosti, budnosti in da moramo dati vsak svoj delež. Vsak dan. Vsako jutro, vsako popoldne in vsako noč. Vse šihte. Do penzije.« (Rezman 2008: 124) So torej nepomembni anonimneži, a za delovanje rudnika še kako pomembni.

Rudnik je nekakšna »totalna ustanova, ki poskrbi za vse od šolanja, zaposlitve, stanovanja, počitnic, pogreba do pranja delovne obleke, malice, tušev, uniforme, sedmine in seveda ljubelega denarja.« (Lozar v Rezman 2008: 217) Na primer na pogrebu poskrbijo za godbo, častno stražo in govor, ki pa je vedno isti ne glede na to, kateri rudar je umrl. »To ni bil moj

prvi pogreb,« pravi na pogrebščini eden od rudarjev in nadaljuje: »in zmeraj so govori čist glihni. Ti kurci iz pisarne samo imena spremenijo.« (Rezman 2008: 26) V zgodbah so prisotni zelo natančni opisi delov rudnika (npr. rov, šaht, garderobi) in poklicev (npr. štajgerji, delavci na čelu, poslovodja), pa tudi prostorov, ki ne spadajo v sklop rudnika, a ga od zunaj dopolnjujejo (avtobus, gostilna).

Z utemeljitvijo odločitve žirije je bil P. Rezman zelo zadovoljen. Pravi⁶⁸, da so žiranti dobro ugotovili iskanja, s katerimi se je ukvarjal, ko je pisal zgodbe, in da so dojeli, da je polje rudnika, ugrezanja, svetlobe in teme ena sama velika metafora. To mu je dalo spodbudo za nadaljevanje iskanja lastnega izraza. V utemeljitvi odločitve, za katero mu je vseh pet članov žirije povedalo, da je bila soglasna⁶⁹, so zapisali:

»Zbirka sedmih novel *Skok iz kože* avtorja Petra Rezmana pripoveduje o življenju v rudarskem mestu skozi usode brezimnih junakov, vpetih v predvidljivi, enolični okvir knapovskega sveta. Rudnik ni samo tematsko središče Rezmanovih zgodb, ampak tudi njihova posebna perspektiva ter simbol za svetle in temne sile v nas. Natančna, z mojstrskimi detajli izdelana maketa različnih likov in dogodkov prerašča v celostno podobo bivanja, ki se spretno izmakne ravni zgolj etnografskega zapisa. Rezmanova pisava pogumno nadaljuje žlahtno tradicijo slovenskega realističnega pripovedništva in obenem z vsebinsko in stilno večplastnostjo ter z odpiranjem eksistencialnih družbenih vprašanj presega uveljavljene mimetične obrazce. Čeprav avtor zareže globoko v občutljive teme, pri tem ni patetičen in sentimental, saj se vedno prefinjeno izmakne pastem moraliziranja. Knjiga *Skok iz kože* je nekaj posebnega v sodobni slovenski prozi; Peter Rezman uspešno kombinira žargon s poetičnimi figurami in ironijo s posebno razdaljo do pripovedovalca, ko literarno oživlja skoraj izginjajoče družbene svetove.«⁷⁰

4.6.5 Vesna Lemaic: *Popularne zgodbe*

V intervjuju Zdaj je pravi čas za angažirano literaturo⁷¹ je V. Lemaic povedala, da si je želela biti pisateljica, še preden je začela pisati. Delavnice kreativnega pisanja LUD Literatura, ki se jih je udeležila, so jo vzpodbudile, da je začela pisati. Zgodbe iz njenega prvenca so nastajale skoraj izključno zaradi delavnice. Ko je knjiga izšla, se še vedno ni mogla identificirati s tem, da je pisateljica. »Šele s kritikami, intervjuji in nagradami sem sprejela to vlogo in se osvobodila dvomov, ali je to dejansko moj pravi poklic,« pojasnjuje v intervjuju »Nočem več

⁶⁸ V intervjuju »Če je zapisano, je res! Basta!«, objavljenim na spletni strani SiGledal.

⁶⁹ Tako razlaga v intervjuju Od varnostne lampe do fabule in nazaj, objavljenim na spletni strani časopisa *Večer*.

⁷⁰ Utemeljitev je vzeta iz članka Dnevnikova fabula Petru Rezmanu, objavljenega na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

⁷¹ Intervju Mojce Pišek z Vesno Lemaic, objavljen na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

vsega razumeti«. ⁷² V istem intervjuju pravi, da bi *Popularne zgodbe* napisala popolnoma drugače, če bi jih lahko napisala še enkrat, ker ima zdaj drugačen pogled na teme, ki se jih je tedaj lotevala. Ko jih je pisala, je poskušala biti razumevajoča do človekovih dejanj, tudi če so bila nesprejemljiva. Takrat se je v zgodbah potopila v različna duševna stanja posameznika, ki je prišel do krizne točke, zdaj pa bi se osredotočila, namesto na te junake, na njihove antagoniste. Ne zanimajo je več stališča oseb, ki so na poziciji moči in si lahko privoščijo zavračanje, saj si take osebe ne zaslužijo razumevanja. To utemeljuje s primerom: »V zgodbi Esterine joške se [...] ukvarjam z moškim, ki ne more sprejeti ženinega telesa, potem ko je prestala operacijo odstranitve dojke. Danes se sprašujem, zakaj sem poskušala opravičevati njegovo zavračanje in se nisem usmerila na to, kako ženska prestaja njegovo zavračanje.« ⁷³

V. Lemač pri svojem pisanju vseskozi spreminja stil, saj želi stvari ubesedit na različne načine. V intervjuju Zdaj je pravi čas za angažirano literaturo ⁷⁴ razlaga, da je tematska in slogovna neenotnost zavestna odločitev, saj ji vsako zgodbo napisati drugače predstavlja izziv, s katerim lahko raziskuje jezik in lastne meje. V zbirki *Popularne zgodbe* tako srečamo (glede na osebo) vse tri tipe pripovedovalca in več žanrov: od metafikcijskih, fantastičnih zgodb in grozljivk do futurističnih zgodb in zgodb o izpraznjenih medosebnih odnosih. Nekakšen skupni imenovalac zgodb iz zbirke pa so različna duševna stanja posameznika.

Metafikcija je prisotna v zgodbi POGODBA, ki govori o pisatelju brez navdiha. Opazuje soseda Kalana in njegovo rdečelasko Majo. Pokliče ju po telefonu, tu pa se zabriše meja med resničnostjo in fikcijo, saj se zdi, kot da se pisatelj pogovarja z likom iz svoje zgodbe. In ker mu je dolgčas in ne ve, kako bi končal zgodbo, se izgublja v samih prenapetih koncih. Čeprav pisateljica v intervjuju Zgodbe, ob katerih 'zavibrirajo' prsti ⁷⁵ pravi, da se je v svojem prvencu zavestno izogibala avtobiografskosti in se otepala kakršnihkoli navezav na lastno življenje, bi to zgodbo lahko povezali z njenim življenjem. Skupna točka je že to, da sta oba pisatelja, bolj izstopajoča podobnost pa je ta, da imata pri pisanju oba težave s koncem zgodb, saj je pisateljica v intervjuju ⁷⁶ pojasnila, da so v njenem prvencu zgodbe, za katere je tudi po osem

⁷² Intervju Ive Kosmos z Vesno Lemač, objavljen na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

⁷³ Citat iz intervjuja Ive Kosmos z Vesno Lemač z naslovom »Nočem več vsega razumeti!«, objavljen na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

⁷⁴ Intervju Mojce Pišek z Vesno Lemač, objavljen na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

⁷⁵ Intervju objavljen na spletni strani Airbeletrina.

⁷⁶ Intervju Zdaj je pravi čas za angažirano literaturo, objavljen na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

ur sedela pred ekranom in premlevala, kako naj jih zaključi. Želi namreč pisati zgodbe, ki imajo na koncu dober suspenz.

Z drugoosebnim pripovedovalcem pisateljica bralcu na poseben način približa grozljivo zgodbo BAZEN, saj ta pripovedovalec v središče dogajanja kot literarno osebo postavlja prav bralca. Bazen v tej zgodbi z nenavadno močjo zasušnji ljudi, ki se mu približajo. Ti ob njem pozabijo na prejšnje življenje in zapadejo v nek trans, iz katerega ni rešitve, postanejo namreč zavezani bazenu, ki jih neustavljivo privlači, čeprav jim predstavlja grožnjo, da jih potegne vase. Bazen tako zasušnji tudi tebe in misliš si: »/B/azen pa je z vsakim korakom srhljivejši in lepši: ne moreš si predstavljati, da bi ga zapustil: bazen ti postane neodtujljiv kot lastna podzavest.« (Lemaić 2008: 56) Na koncu se odločaš, ali boš v to situacijo potegnil tudi druge: »Boš sebičen in ji boš povedal za kraj, kjer boste skupaj umrli od opeklin in žeje, ali pa boš iz ljubezni do nje in otrok zamolčal položaj strahotnega bazena.« (Lemaić 2008: 58)

Fantastika se pojavi v zgodbah SEVEDA TE LJUBIM in TISOČŠESTSTOTI RAZGOVOR ZA SLUŽBO. V prvi se ženska zaljubi v sostanovalko, ki pa je ne mara, ker ji »manjka kos mesa.« (Lemaić 2008: 66) Ker si neizmerno želi, da bi bila ljubljena, ji iz prsta na roki »/i/z ljubezni [...] zraste penis.« (Lemaić 2008: 69) Sostanovalka se je ustraši in beži pred njo, ona pa med lovljenjem pade in si zlomi svoj nov ud. V drugi zgodbi ženska ne dobi službe, za katero je prišla na razgovor, ker nima avta. Direktor ji ponudi drugačno službo: nadomeščala bi zlato ribico v akvariju. Ženska službo sprejme in čez čas ugotovi, da direktorju ne uspe narediti izpita za avto, zato se požene iz akvarija, poje direktorja in si prilasti njegov avto.

Največ zgodb iz zbirke pa govori o izpraznjenih medosebnih odnosih. V dveh pride do odtujitve v odnosu zaradi pohabe enega partnerje, ki je drugi ne more sprejeti. V zgodbi ESTERINE JOŠKE mož ne more več pogledati žene, ki so ji odstranili levo dojko. Od nje se počasi oddaljuje, a na koncu se vseeno vrne k njej, saj začuti, da bo končno lahko pogledal na mesto, kjer je nekoč bila Estarina dojka. Ženska v zgodbi ČEVLJI pa ne zdrži ob svojem partnerju, ki je vojni veteran in je ostal brez nog. Ko je pri njemu vedno samo spi, zvečer pa nikoli ne ostane doma. »Kaj pa naj počnem tu s tabo?« (Lemaić 2008: 96) ga sprašuje, ko jo prosi, naj ostane doma. Zanimiva je tudi zgodba NIČ NI, NIČ NI, v kateri so medosebni odnosi prikazani z otroške perspektive. Deklica je na morju z dedkom in babico. Zelo rada se potaplja, pri tem pa gleda, ali jo dedek in babica opazujeta. Ugotovi, da je sploh ne vidita. Ne

plaži ostanejo še, ko se že stemni. Babica se čudno obnaša (pije, noče domov), dedek pa spi oziroma je umrl (to, da je umrl, v zgodbi sicer ni zapisano, tako se nam le zdi). Deklica si skuša razložiti nastalo situacijo in se sprašuje, ali je se med njimi nekaj spremenilo, ker je šla danes pregloboko, predaleč stran od njiju. Ne razume namreč, zakaj se dedek in babica ne odzivata.

Futuristična zgodba LOVKI NA OBČUTKE se dogaja leta 2098 v Ljubljani, kjer je za vstop v cono Center potrebno podpisati izjavo, da sam odgovarjaš za morebitno pohabo. Zgodba sledi dvema nizozemskima turistkama, ki sta lačni raznoraznih občutkov. Doživeli sta že marsikaj, tu pa želita, da bi ju našel manijak, ki skalpira naključne žrtve. Zgodba se obrne tako, da vsi mislijo, da sta onidve manijak, in ju zato iščejo. Tako pobegneta iz Ljubljane in na poti ugotovita, da se nekatere žrtve zgolj pretvarjajo, da so bile skalpirane, saj imajo pod umetno maso, ki naj bi zdaj ščitila njihovo glavo, še vedno lase. Vseeno pa se jima na begu v telesih dogaja »eksodus občutkov«. (Lemaić 2008: 44)

V. Lemaić v intervjujih⁷⁷ razlaga, da je čar pisanja kratkih zgodb v tem, da lahko nastanejo intuitivno, da torej nimaš za vsako že v naprej izdelane fabule ali konca. Meni, da pisanje kratkih zgodb zahteva, v primerjavi z romanom, pri katerem moraš obvladati veliko količino snovi, večjo jedrnatost in pomenski naboj stavkov. V intervjuju Zgodbe, ob katerih 'zavibrirajo' prsti⁷⁸ razlaga, da se ji pogosto zgodi, da jo na pisanje navede glasba oziroma besedila pesmi ali pa jo preganja kakšen stavek, ko ga mora nujno razplesti v zgodbo, navdih pa črpa iz čisto življenjskih drobcev, včasih pa jo navdahne tudi kakšna zgodba, ki jo sliši in ob kateri ji »takoj 'zavibrirajo' prsti.«

Člani žirije so v utemeljitvi nagrade zapisali, kaj je bilo tisto, kar jih je navdušilo v zbirki:

»In zakaj so nas navdušile Popularne zgodbe? V slovenski literarni prostor prinašajo svežino s suverenim poseganjem na področje žanrov. Elementi sodobnega sveta so vpeti v kompleksen in domišljen kontekst. Na različnih ravneh in v inovativnih kombinacijah se prepletajo elementi iz popkulture, različni žanrski obrazci, premislek sodobne družbe in presenetljive pripovedne razrešitve, hkrati pa suverena avtorska obdelava prinaša

⁷⁷ Intervju »Nočem več vsega razumeti!«, objavljen na spletni strani časopisa Dnevnik, in intervju Brez ideje je pisanje le estetsko masturbiranje, objavljen na spletni strani STA.

⁷⁸ Intervju objavljen na spletni strani Airbeletrina.

enotnost. Pritisk bogastva elementov in povezav pa od bralca terja tudi lastno interpretacijo in ga vrača na premakljiv začetek branja.«⁷⁹

4.6.6 Lado Kralj: *Kosec koso brusi*

L. Kralj tudi po prejetju dveh nagrad (za najboljši prvenec in fabula) nase ne gleda kot na pisatelja, temveč »začasn/ega/ delav/ca/ na področju pisateljstva.«⁸⁰ V enem od intervjujev⁸¹ pravi, da nikoli ni imel želje postati pisatelj, saj se je ukvarjal z drugačnim, bolj objektivnim pisanjem (literarna zgodovina, teorija drame) in nato razlaga, kako oziroma zakaj je začel pisati leposlovje: » [...] potem ko sem napisal dovolj objektivnega, je nekaj naredilo klik in me nagnalo opisovat pravo stvar.« V intervjuju Lado Kralj: Nikoli se niso vdali⁸² pove, da je bila prva spodbuda za pisanje socialno sočutje. Bil je v komisiji za magistrski izpit, ki je potekal v sobici, ki jo je akademija dobila na novo (majhen prostor brez vode, stranišča in kuhinje). Povedali so mu, da je tu nekoč nekdo živel in ko je umrl, je država sobico podelila akademiji. To ga je prizadelo, ni namreč mogel razumeti, kako je lahko star človek živel brez vode, ne da bi si lahko karkoli skuhal, pa še precej daleč je moral hoditi na stranišče. Socialno ogorčenje je spodbudilo pisanje zgodbe POJEDINA PRI DRUŠKOVIČU, kjer gospod Andrejko živi v takih razmerah. Pravi, da je bilo nekaj podobnega pri vsaki zgodbi. Ker pa noče moralizirati, zgodbe dopolni z grotesknim, absurdnim ali burkaštvom. »Tako dobim drugi zorni kot, ki ni moralističen ali pridigajoč,« pojasnjuje v istem intervjuju. Knjiga *Kosec koso brusi* je nastajala na Dunaju, kjer je bil dva semestra gostujoči profesor. Njenega pisanja se spominja tako: »Zelo nenavadno je bilo, ponoči sem pisal predavanja, obenem pa še to knjigo. Tako včasih pride: ko delaš veliko, narediš še nekaj za povrh.«⁸³

Kosec koso brusi je zbirka petih daljših zgodb, ki se dogajajo od sedemdesetih let prejšnjega stoletja do današnjega časa. Zdi se, kot da se vedno znova pojavlja isti vzorec, saj osebe razmere, v katerih živijo, doživljajo enako omejujoče ne glede na čas. Se čas in ljudje spreminjajo? L. Kralj pravi,⁸⁴ da se za posameznika »čas spreminja zelo silovito in naporno, celotna slika pa se spreminja po starih in znanih vzorcih.« Spreminjajo se torej okoliščine in

⁷⁹ Utemeljitev je vzeta iz članka Literarni hat-trick za Vesno Lemaic, objavljenega na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

⁸⁰ Citat iz intervjuja Lado Kralj, dobitnik nagrade fabula: Mogoče sem bolj 'začasni delavec na področju pisateljstva', objavljenega na spletni strani časopisa *Delo*.

⁸¹ Intervju za naslovom Lado Kralj: Kosec koso brusi, objavljen na spletni strani Siol.

⁸² Intervju objavljen na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

⁸³ Iz članka Prestižno priznanje za prvenec Lada Kralja, objavljenega na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

⁸⁴ V intervjuju Lado Kralj: Kosec koso brusi, objavljenim na spletni strani Siol.

navade, želje pa ostanejo iste. V zgodbah se srečamo s težavami različnih oseb. Zanimivo je to, da so vse osebe v zbirki taki ali drugačni umetniki: igralca, neuresničeni filmar, občasni pisec sonetov, performerja in umetnik goljufanja. L. Kralj meni⁸⁵, da je najbolj pomembno, da so vsi volunteristi. »Imajo zelo močno voljo in življenjski nagon,« in čeprav njihova prizadevanja po osebni sreči vedno nekaj ustavlja, se ne vdajo pesimizmu in obupu. »So nepopustljivi ljudje, ki rinejo z glavo skozi zid,« sprememba ideologije pa bistveno ne vpliva na njihov odnos do sveta. Kot bistvo knjige pa izpostavlja, »da želja po uspehu danes ni bistveno drugačna od tiste v socializmu. Junaki ne čutijo, da bi jim bilo okolje naklonjeno – ne tu ne tam. [...] Bistvo knjige je, da noben sistem ne omogoča sreče, ne glede na to, kakšen je.«⁸⁶

V zgodbi DRŽAVA IN REVOLUCIJA, ki se dogaja v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, si mlada igralka Lucija želi dobiti vlogo Aleksandre Mihajlovne Kolontajeve v drami Roberta Bolta *Država in revolucija*. Meni, da bi se v to vlogo lahko resnično vživela: »Jaz to žensko čutim, lahko se z njo identificiram.« (Kralj 2010: 7) Tekst pa mora najprej potrditi programski svet tozda, nato pa še osnovna organizacija Zveze komunistov in zbor delavcev. Ideološka komisija cekaja s tekstom ni zadovoljna, saj naj bi Lenina prikazoval v nepravi luči, Bolt pa naj bi bila kratica za Belogardistično organizacijo za literarni teror. Na sestanku programskega sveta tekst umaknejo z repertoarja, ker podatki v njem niso točni, nekdo tekst označi celo za pamflet. Lucija je razočarana: »Tega nikoli ne bom mogla pozabiti, [...] s kakšnim veseljem sem se pripravljala na to vlogo. Kako sem v nekem preblisku razumela, da je mogoče partijo ljubiti in sovražiti, oboje naenkrat. [...] Zdaj imam pa samo še občutek, da so mi nekaj vzeli in da si tega nisem zaslužila.« (Kralj 2010: 39)

RIEN NE VA PLUS je zgodba o Kontlerju, ki je zasvojen z igrami na srečo. Zaposlen je kot akviziter (po hišah prodaja knjige) in njegova plača je odvisna od prodaje, zato ne zasluži veliko. Preživlja ga njegovo dekle. Pogosto zahaja v kazino, kjer igra ruleto. Želi si, da bi zadel toliko, da bi povzročil bankrot mize. »Najrajši na svetu bi do zadnjega žetona obral ruletno mizo, tako da bi bankrotirala in bi jo morali za en večer zapreti. To je tisto, kar si jaz zares želim.« (Kralj 2010: 53) Način, kako lahko dobiš na ruleti, mu daje upanje, da je na svetu še kaj drugega kot vsak dan samo delati. Ko igra na ruleti, življenje zanj dobi smisel;

⁸⁵ V intervjuju Lado Kralj: Nikoli se niso vdali, objavljenim na spletni strani časopisa *Dnevnik*.

⁸⁶ Prav tam.

takrat postane nekaj posebnega. Rad igra za velike denarje, zato si denar stalno sposoja. Prepričan je, da bo z igranjem rulete prislužil veliko denarja. Pravi, da trenutno živi bedno, gleda pa samo v prihodnost, ker ko bo zadel, »takrat bo vse drugače.« (Kralj 2010: 43) Čeprav meni, da ima pri ruleti res občutek, kaj bo padlo, včasih preštudira tudi kakšno strategijo, na primer to, da lahko glede na metalčevo fizionomijo izračunaš, kam bo šla kroglica. Njegove sanje o zadetku se razblinijo, ko mu pokažejo, da lahko kateri koli krupje vrže kroglico tako, da bo padla na točno določeno številko, in seveda noben krupje ne bo vrgel na številko, na katero je kdo stavil veliko vsoto denarja.

Želja se prav tako ne izpolni performarjema, Uršuli in Marjanu, v zgodbi STOLP NORCEV, ki bi rada s svojo predstavo Bruge und Pruge uspela na Dunaju. Vse skupaj naj bi potekalo tako: prišla bi na Dunaj, prijavila svoj projekt, imela avdicijo, ko bi bila sprejeta pa bi delala na projektu do dneva javne izvedbe, zraven bi dobila še stanovanje in štipendijo. Dlje kot do avdicije pa ne pride. Komisija v Museumsquartierju sicer pohvali njun projekt, vendar niso zainteresirani, da bi podprli in prikazovali projekt (vsaj za zdaj še ne), ker avtopoetska feedback zanka ostane nerealizirana: »Performans naj bi postavljaj gledalce pred dilemo, ali naj iz sočutja prekinejo izvajalkino trpljenje ali pa naj ji dopustijo pravico do nastopa, kakršenkoli že je. To razmerje pa v konkretnem primeru ni zastavljeno na ustrezen način. Gledalci namreč vejo: ko izvajalka enkrat začne bruhat, ji morajo pustiti, da se izbruha do konca, sicer lahko resno škodujejo njenemu zdravju.« (Kralj 2010: 106) Ker se morata izseliti iz stanovanja, v katerem sta začasno prebivala, se sprašujeta, kam bosta šla. Zgodba se zaključí odprto z besedami: »Kar bo, pa bo.« (Kralj 2010: 120)

Zgodba KOSEC KOSO BRUSI je nekoliko drugačna od ostalih, saj se odvija po tem, ko so se osebi želje že izpolnile. Janko Slehernik je moderni poslovni človek, ki ima vsega v izobilju. Zaposlen je kot referent na upravni enoti. Živi v lepi vili na obrobju mesta, ima vrt, garažo, v njej beemveja, v mestu ima še garsonjero, ki jo je dal v najem, je pa tudi polovični lastnik atrijske hišice na robu barja. Do vsega tega bogastva pa je prišel z goljufanjem pri prodaji parcel in sodelovanjem pri Rokodelski hranilnici, kjer je pobiral 20 % od vsake stranke, čeprav je vedel, da jim denarja ne bodo nikoli izplačali. Na osleparjene ljudi se ne ozira. Zanimajo ga samo materialne dobrine, zato se, ko mu vzamejo denar in avto, počuti, kot bi mu vzeli vse. »Najprej so mi vzeli moj denar, potem mojega beemveja. Kaj mi je sploh še ostalo? Kaj mi še lahko vzamejo?« (Kralj 2010: 152) Obišče ga Machteld van de Zeiss

(Matilda s koso), ki ga pošlje pred najvišjega sodnika, da bi odgovarjal za storjene grehe. Kako je kaznovan, ne izvemo, saj zgodba, kakor tudi vse ostale iz zbirke, ostane nezaključena. Konča se še preden stopi pred sodnika, ki najverjetneje predstavlja boga, pred katerim naj bi se po smrti vsi zagovarjali za storjene grehe.

O kvalitetah zbirke *Kosec koso brusi* je žirija zapisala v utemeljitvi nagrade:

»V čem je čar Kraljevih zgodb? V svežem stilu, izbrušenih dialogih, prepričljivih likih in močni literarni imaginaciji. Navdušuje živ, sočen, pogovoren jezik, ki uspe ujeti vsakokratnega duha časa in predstavljivo izrisati glavne junake. V vsaki zgodbi prevzema nov register, primeren govorniku in dogajalnemu času: od govorov maršala Tita in partijske domoljubne dikcije v sedemdesetih, jezikovno znižane izpovedi 'gemblerja' iz osemdesetih do malce ironizirane retorike sodobne umetnosti ter karikiranega jezika kapitalizma in uradništva. Bralca zapelje pripoved, ki kar vre na dan; poseben ton in očarljivost pa daje Kraljevemu pisanju očiten gledališki pečat zgodb, zlasti raba večnega sedanjika in številni scenarijski nastavki. Zgodbe zaradi bogate pomenske in referencialne mreže učinkujejo na več ravneh. Vdori fantastike in bizarnega omogočajo izvirne, nepričakovane razplete situacij in odpirajo nove poglede na posamične tematike. Obenem zgodbe zaznamuje logika specifične nedokončanosti, hkrati pa nepredvidljivost tega, kar utegne slediti njihovemu koncu. Kralj v različnih dobah sodobne zgodovine – v socializmu, tranziciji in kapitalizmu – razišče možnosti človekovega iskanja in doseganja smisla. Avtorjevo pisavo odlikuje subtilno opazovanje in obravnavanje interakcije med pogosto tipskim posameznikom in vedno znova gluhim, neodzivnim družbenim okoljem, z zapleti in razpleti posamičnih zgodb pa nagovarja eksistencialna in družbena vprašanja obenem. Prvenec, ki kliče po nadaljevanju!«⁸⁷

⁸⁷ Utemeljitev vzeta iz članka Prestižno priznanje za prvenec Lada Kralja, objavljenega na spletni strani časopisa *Dnevnika*.

5 Primerjalna analiza nagrajenih zbirk

Nagrajenke Dnevnikove fabule ustrezajo kriterijem žirije, saj pri vseh najdemo kvalitete, kot so zgodbena prodornost, pripovedna svežina, skladnost teme, stila in pristopa ter sporočilna razprtost. Zbirke na različne načine – s pomočjo različnih jezikovnih in slogovnih sredstev, preko različnih tem, motivov in pripovedovalcev, v različnih prostorih in časovnih obdobjih – predstavljajo različne literarne svetove.

V zbirkah srečamo vse tri tipe **pripovedovalca**; od prvoosebnega, ki nam predstavlja doživljanje glavne literarne osebe, prek drugoosebnega, ki v središče zgodbe postavi bralca in z njim komunicira, do tretjeosebnega, ki lahko predstavlja zgolj neke zunanje dogodke, kot je na primer v zgodbi *Skok čez kožo* predstavljena parada ob rudarskem prazniku, ali pa opreza, komentira in čuti z glavnim likom, kot v zgodbah iz zbirke *O treh*. V treh zbirkah se pripovedovalec glede na osebo ne spreminja; v zbirkah *Vevericam nič ne uide* in *Vsi moji božiči* je pripovedovalec v vseh zgodbah prvoosebni, v zbirki *O treh* pa tretjeosebni. V zbirki *Kosec koso brusi* se iz zgodbe v zgodbo menjujeta prvoosebni in tretjeosebni, v zbirki *Skok iz kože* pa prevladuje prvoosebni, ki ga v nekaterih zgodbah za nekaj časa zamenja tretjeosebni pripovedovalec, ki je v teh primerih vsevedni. Iz naštetih izstopa zbirka *Popularne zgodbe*, saj se tu pojavijo vsi trije tipi pripovedovalca.

Zgodbe v zbirkah so največkrat povezane z isto **temo**, ki pa jo seveda vsaka zgodba razvija po svoje. V zbirki *Vevericam nič ne uide* so to medosebni odnosi in iskanje identitete v obdobju odrasčanja, podani skozi doživljanje mladostnika, v zbirki *Vsi moji božiči* so to božični večeri, ki jih avtorica doživlja v različnih obdobjih njenega življenja, v zbirki *Skok iz kože* rudnik in rudarsko življenje, kjer literarne osebe služijo predvsem za predstavitev 'glavnega junaka' zbirke – rudnika, v zbirki *Kosec koso brusi* pa želja po uspehu, ki je prisotna v vseh obdobjih ne glede na spremembo ideologije. V zbirki *O treh* zgodbe nimajo neke skupne teme, povezuje jih vprašanje, ali in koliko je življenje odvisno od usode. Zgodbe iz zbirke *Popularne zgodbe* pa povezuje ravno bogastvo različnih elementov, tem in žanrov. Nekakšen skupni imenovalac zgodb iz te zbirke bi lahko bila različna duševna stanja posameznika.

V zgodbah se prepletajo različni **motivi**. Največkrat je zastopan motiv smrti, saj se bolj ali manj pogosto pojavlja v kar štirih zbirkah. Motiv smrti se pojavlja v več oblikah. V zgodbah

NAJLEPŠE, JEZERO IN GROBARČEK (iz zbirke *Vevericam nič ne uide*) mladostniki storijo samomor, saj v življenju ne vidijo več drugačnega izhoda. Do samomora pride, ker jih nihče ne razume ali ker niso več sposobni nositi bremen, ki so si jih zadali. Tako izkoristijo eno izmed možnih variant bega, v tem primeru bega v samouničenje. V zgodbi SKOK ČEZ KOŽO (iz zbirke *Skok iz kože*) pa samomor predstavlja beg iz rudnika. Zdi se, da je glavni lik rudniku ubežal že s prezgodnjo upokojitvijo, vendar je življenje v rudarskem mestu na vseh ravneh povezano z jamo. Ker takega življenja ne prenese več, stori samomor. Vzrok za samomor v zgodbi ZLATKO IZ LITIJE (iz zbirke *O treh*) ni znan. Pripovedovalka si tako zamisli več možnih vzrokov, npr. občutek krivde zaradi umora, ljubosumje ... Na koncu pa izve, da so imeli samomorilski nagnjenja v družini, saj so naredile samomor tudi vse tri Zlatkove sestre. Na samomor napeljuje tudi zgodba POJEDINA PRI DRUŠKOVIČU (iz zbirke *Kosec koso brusi*), saj se gospod Andrejko – v nekoliko skrivnostnih okoliščinah – preprosto odloči, da bo umrl. V svoj dnevnik zapiše: »Zmogel sem in zdaj sem na svojem. Ulegel se bom in zaspal.« (Kralj 2010: 95) Medtem ko gospod Andrejko stori samomor tako, da se zgolj uleže in zaspi, se ena samomorilka utopi, ostali pa se obesijo. Do smrti pa lahko pride tudi z nesrečo, in sicer gre lahko za prometno nesrečo, kot v zgodbah VEVERICAM NIČ NE UIDE in STANJE LJUBEZNI IN ZAUPANJA (iz zbirke *Vevericam nič ne uide*), ali nezgodo pri delu oziroma kakšnemu opraviilu, kot v zgodbah GOVOR in RIBE POD HRUŠKO (iz zbirke *Skok čez kožo*). Zanimiva je zgodba SPREHOD (iz zbirke *Vevericam nič ne uide*), kjer pripovedovalec opazuje lastno smrt v prometni nesreči in tako bralci opazujemo le dogajanje po njegovi smrti. V zgodbah ETRUŠČAN VEL MATUNA in REDOUTÉ, SLIKAR (iz zbirke *O treh*) je smrt zgolj stranski motiv, saj Vel in Redouté umreta v pozni starosti. Smrt v teh primerih predstavlja le naraven zaključek življenja. V zgodbi KLIC (iz zbirke *Vevericam nič ne uide*) infarkt predstavlja zgolj bližino smrti, v zgodbi KOSEC KOSO BRUSI (iz istoimenske zbirke) smrt lahko predstavlja možno nadaljevanje odprtega konca zgodbe. Smrt je lahko tudi simbol zaključka oziroma konca nekega obdobja življenja, tako v zbirki *Vevericam nič ne uide* kot celoti predstavlja zaključek otroške dobe.

Pogost je tudi motiv bega. Mladostniki v zbirki *Vevericam nič ne uide* bežijo pred življenjem, v katerem se ne znajdejo več. Skrajna možnost bega je samouničenje in posledično smrt, kar sem omenila že pri motivu samomora. Začasne pobege v omamo dosegajo s pomočjo raznih substanc, zatekajo pa se tudi v svet domišljije, kjer se počasi zabriše meja med resničnostjo in izmišljenimi predstavami (npr. v zgodbi HLADNA SOBA), in v čustveno otopelost (npr. v

zgodbi SOBA SPOMINOV). Pripovedovalka zgodb iz zbirke *Vsi moji božiči* ni zadovoljna s svojim življenjem, zato se neprestano seli, saj misli, da bo tako ubežala svojim bremenom in žalosti ter da bo drugje bolje. Motiv bega ima v zbirki *Skok iz kože* posebno mesto, v zgodbah je namreč podan odgovor na vprašanje, ki se nam zastavi ob naslovu zbirke: ali je skok iz kože možen oziroma ali rudarji lahko ubežijo zaznamovanosti z rudnikom. V zgodbah so prikazani različni načini pobegov: od fudlanja (predčasnega, nedovoljenega zapuščanja jame), študija in upokojitve do smrti. Odgovor pa je vedno isti; rudniku ni mogoče ubežati (ne ubežiš mu niti s smrtjo, saj greš, ko te pokopljejo, le iz jame v jamo). V tej zbirki se motiv bega prepleta z motivom rudnika, ki je središče vseh zgodb in predstavlja nekakšno totalno ustanovo, ki pokriva vsa področja človeškega življenja. Rudnik po besedah žirije⁸⁸ prerašča tudi v simbol svetlih in temnih sil v nas.

Motiv bolezni se v različnih oblikah pojavlja v štirih zbirkah. V zgodbah ETRUŠČAN VEL MATUNA in ZLATKO IZ LITIJE (iz zbirke *O treh*) bolezen predstavlja prelomnico v življenju Vela in Zlatka. V prvi zgodbi je bolezen (vročica) nekakšen prehod iz otroške v odraslo dobo, v drugi zgodbi pa dejstvo, da Zlatko skoraj oslepi, usodno vpliva na njegovo nadaljnje življenje. V zbirki *Vsi moji božiči* bolezen srečamo v zgodbi DAVID, JAKOB IN ANA, kjer izvemo, da ima pripovedovalkin sin težave z ledvicami in tako božični večer preživlja na dializi. Neke vrste bolezen je tudi zasvojenost, o kateri govori zgodba RIEN NE VA PLUS (iz zbirke *Kosec koso brusi*), kjer je osrednja oseba zasvojena z igrami na srečo. V zgodbi ESTERINE JOŠKE (iz zbirke *Popularne zgodbe*) je motiv bolezni v ozadju, saj zgodba govori o stanju po bolezni in o njenih posledicah. Ženski odstranijo levo dojko (v zgodbi sicer ni izrecno omenjeno, a po vsej verjetnosti zaradi raka), njen mož pa je po operaciji ne more več pogledati. V ospredju sta torej motiva zavračanja in pohabe, ki sta prisotna tudi v zgodbi ČEVLJI (iz iste zbirke), kjer ženska ne zdrži ob svojem partnerju, vojnemu veteranu, ki je ostal brez nog.

Ostali motivi so prisotni le v posameznih zbirkah oziroma v posameznih zgodbah. V zbirki *Vevericam nič ne uide* je poleg motiva smrti pogost tudi motiv sobe, ki se v treh zgodbah pojavlja že v naslovu (HLADNA SOBA, SOBA SPOMINOV in SOBA RESNICE), motiv pa je prisoten tudi v ostalih zgodbah iz zbirke. Soba lahko predstavlja prostor zaprt med štiri stene,

⁸⁸ Iz utemeljitve nagrade, podane v članku Dnevnikova fabula Petru Rezmanu, objavljenim na spletni strani časopisa Dnevnik.

v katerega se lahko skrijemo pred zunanjim svetom, ali pa je metafora za nekakšen prostor v glavi, kamor lahko zapremo svoja čustva in spomine. V zbirki je prisoten tudi motiv osamljenosti (npr. v zgodbi STANJE LJUBEZNI IN ZAUPANJA) in z njim povezani motivi nerazumljenosti, izgubljenosti ... ter motiv želje po drugačnosti, izzivu in spremembi (predvsem v zgodbah ŠTIRIDESET PLUS MINUS DVE in SEDEMPETINDVAJSET). V zbirki *O treh* je v ospredju motiv narave kot prispodobe spontanega in srečnega življenja, od katerega se osebe iz zgodbe v zgodbo vse bolj umikajo. Že sam naslov zbirke *Vsi moji božiči* nam pove, da je v vseh zgodbah iz zbirke prisoten motiv božiča, ki pa se prepleta z drugimi motivi, npr. v zgodbah V TÜBINGENU NE MANJKAJO NITI POJOČE LUČKE in NEKATERI BODO ZAPELI SVETO NOČ je to motiv zlaganih medosebnih odnosov, v zgodbah PIŠKOTI, ČAJ IN SVEČE, NEKATERI BODO ZAPELI SVETO NOČ in ČOKOLADNI MIKLAVŽ motiv neuspešnih zakonov, v zgodbah KAJ JE ZA DIŠEČIMI VRATI? in JASLICE pa motiv otroštva in z njim povezan motiv radovednosti. V večini zgodb je prisoten motiv razočaranja, v nekaterih celo motiv krivde. V zbirki *Skok iz kože* je, kot sem že omenila, glavni motiv rudnik, v ospredju sta še motiva smrti in bega, ostali motivi pa so vezani zgolj na posamezne zgodbe, npr. motiv pedofilije (zgodba BELI OBLAČEK), motiv umetnosti oziroma slikarstva (zgodba VADE RETRO (SLIKAR)), motiv parade (zgodba SKOK ČEZ KOŽO). V zbirki *Popularne zgodbe* se motivi vežejo na posamezne zgodbe, npr. v prvi zgodbi (POGODBA) je osrednji motiv ustvarjalna blokada, v zgodbi LOVKI NA OBČUTKE je to motiv želje po zaznavi različnih občutkov, v zgodbi BAZEN motiv zamaknjenosti, v zgodbah SEVEDA TE LJUBIM in TISOČŠESTSTOTI RAZGOVOR ZA SLUŽBO pa se pojavljajo motivi fantastike. V zgodbah iz zbirke *Kosec koso brusi* je osrednja tema želja po uspehu, z njo pa sta povezana motiva razkola med posameznikom in družbo ter omejujoče družbene razmere, med katere se vpletajo motivi umetnosti, goljufije, zasvojenosti, socialne stiske idr.

Zbirke so **jezikovno-slogovno** precej raznolike. V zbirki Nejca Gazvode prevladuje slog filmske montaže, s pomočjo katere niza preskoke v zavesti pripovedovalca. Z mešanico sentimentalnosti in grotesknosti ter navidezne grobosti in ranljivosti pa v pripovedi vnaša dinamičnost. Njegov slog je zelo razgiban; pripovedovanje se menjuje z dialogom, ki se v nekaterih zgodbah osamosvoji in tako se pripoved približa dramski zvrsti (npr. zgodba IZLET, po kateri je bil posnet tudi film). Za razgiban ritem pripovedi poskrbijo kratki, velikokrat enobesedni stavki ali celo odstavki, ki se mešajo z daljšimi, vendar ne predolgimi povedmi (najbolj zastopane so eno- in dvostavčne povedi). Med knjižne besede so v ravno pravšnji

meri pomešani vulgarizmi (pizda, kurac, ...) in slengizmi, največkrat vzeti iz angleškega jezika (fak, šit, ...). Različne jezike (slovenščina, angleščina, srbohrvaščina) in zvrsti jezika (sleng, prekmursko narečje) uporablja v svojem prvencu tudi Lado Kralj. Jezik in slog se v vsaki zgodbi prilagajata času, osebi in okoliščinam, o katerih govori zgodba (npr. domoljubni govor maršala Tita in privrženecv partije iz sedemdesetih let, jezikovno znižan govor zasvojenca z igrami na srečo, nekoliko ironiziran govor sodobne umetnosti, jezik kapitalizma). Okoliščine, v katerih se znajdejo osebe, so predstavljene zelo natančno. Moraliziranju se izogne s tem, da v zgodbe vnaša prvine grotesknosti, absurda, burkaštva in fantastike. Zgodbe Katarine Marinčič so razvite, razvejane in razplastene, torej blizu formi romana. V njih se mešajo prvine realizma, romantike in modrnizma. Zunanji svet je predstavljen skozi notranji pogled junakov in tako so zgodbe polne slikovitih, poetičnih opisov. Pisateljica pravi⁸⁹, da je v zgodbah skušala ujeti govor določenega obdobja (npr. druga novela poskuša posnemati govorico osemnajstega stoletja). Peter Rezman s svojo zbirko nadaljuje tradicijo realističnega pripovedništva, ki jo presega s stilno in vsebinsko večplastnostjo ter odpiranjem eksistencialnih družbenih vprašanj. V zgodbah ni zaznati patetike in sentimentalnosti, izogne se tudi moraliziranju. V pripovedih združuje žargon s poetičnimi figurami in ironijo. Zelo natančno so opisani deli rudnika, običaji, rituali, poklici ter notranji in zunanji prostori rudnika. Slog Maruše Krese v zbirki je ritmično umirjen, poln metafor in asociacij; slednje vodijo razvrščenost zgodb v zbirki in sprožijo poglobljeno spraševanje o smislu njenega življenja. Stavki so kratki, jezikovni izraz je zgoščen, saj ob na prvi pogled nepomembnih fragmentih iz njenega življenja na kratko pove veliko. Jezik Vesne Lemaic v zbirki je barvit, z vdori slenga. Njen stil se iz zgodbe v zgodbo spreminja; poleg oseb ter prostora in časa se menjuje perspektiva, pripovedovalec, tema in žanr; v zbirki srečamo metafizijske in fantastične zgodbe, grozljivke, futuristične zgodbe in zgodbe o izpraznjenih medosebnih odnosih.

Glede na **literarni prostor in čas** je najbolj raznolika zbirka Maruše Krese, saj se njene zgodbe dogajajo v različnih mestih po Ameriki, Nizozemski, Nemčiji in Sloveniji od otroške do odrasle dobe. Tudi Katarina Marinčič je s svojimi zgodbami segla na različne konce sveta (Italija, Belgija, Francija, Amerika in Slovenija) in v različna zgodovinska obdobja (od 5. stoletja pr. n. št. prek 18. stoletja do danes). Zgodbe Lada Kralja se dogajajo od sedemdesetih let prejšnjega stoletja do danes večinoma v Ljubljani, ena pa na Dunaju. Vesna Lemaic v

⁸⁹ V članku Pisave: Dušan Dim, Katarina Marinčič, Maja Vidmar, objavljenim na spletni strani RTV Slovenija.

svojih zgodbah poseže tudi v prihodnost v Ljubljani, drugače pa so zgodbe časovno in prostorsko nedoločljive. Nasprotno so zgodbe Petra Rezmanca postavljene v konkreten prostor in čas, in sicer v osemdeseta leta prejšnjega stoletja in v Velenje. Zgodbe Nejca Gazvode so postavljene v mestno okolje v današnji čas, saj glavni liki v njih, mladostniki, izhajajo iz generacije osemdesetih let.

6 Zaključek

Šest zbirk kratke proze, prejemnic nagrade Dnevnikova fabula, ki sem jih pregledala in predstavila v diplomskem delu, po mnenju žirije v slovenski prostor prinašajo nekaj novega. Pri prvemu dobitniku nagrade, Nejcu Gazvodi, je to predvsem izviren način pripovedovanja, pri katerem se osebe menjajo, prvoosebni način pa ostaja. Pripovedovalec je vedno mladostnik, ki se ubada z različnimi problemi odraščanja in išče svoj prostor in smisel življenja med dejanskostjo in domišljijo, menjajo pa se različne družinske usode oziroma situacije. Zbirka Katarine Marinčič je žirijo prepričala z izvirnim načinom prepleta dokumentarnosti, domišljije in humorja ter z do potankosti izdelanim slogom. Maruša Krese prinaša s svojo zbirko svež literarni minimalizem, žirijo pa je presenetila tudi ritmična umerjenost in sporočilna večplastnost. Petru Rezmanu je uspelo preseči tradicijo slovenskega realističnega pripovedništva z vsebinsko in stilno večplastnostjo ter odpiranjem eksistencialnih vprašanj. Zgodbe Vesne Lemaic prinašajo svežino s suverenim poseganjem na področje žanrov. Lado Kralj je v vsaki zgodbi izoblikoval jezik primeren govorniku in dogajalnemu času, žirija pa je pri njemu pohvalila tudi svež stil, prepričljive like in izbrušenost dialogov.

Vsa nagrajene zbirke predstavljajo neko novost oziroma večjo ali manjšo prelomnico v literarnem ustvarjanju avtorjev. Tri zbirke, in sicer *Vevericam nič ne uide*, *Popularne zgodbe* in *Kosec koso brusi*, so pisateljski prvenec, torej predstavljajo začetek literarnega ustvarjanja Nejca Gazvode, Vesne Lemaic in Lada Kralja. Zbirka *Vsi moji božiči* je prva knjiga Maruše Krese, ki je izšla pri slovenski založbi, saj je večino del izdala pri nemških založbah. Katarina Marinčič je pred nagrajeno zbirko izdala že tri romane, torej je *O treh* njena prva zbirka kratke proze, Peter Rezman pa je z zbirko *Skok iz kože* zaključil njegovo pesniško obdobje in dal prednost prozi in dramatiki. Medtem ko je zbirka *Vsi moji božiči* avtobiografska, se ostali avtorji poskušajo temu izogniti, vendar pa vsak pisatelj, pesnik oziroma nasploh umetnik dela iz sebe in s tem v svoja dela vnaša bolj ali manj razvidne drobce iz svojega življenja.

7 Viri in literatura

Viri

- Nejc Gazvoda: *Vevericam nič ne uide*. [Spremna beseda Barica Smole.] Novo mesto: Goga, 2004.
- Lado Kralj: *Kosec koso brusi*. Ljubljana: Študentska založba, 2010.
- Maruša Krese: *Vsi moji božiči*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2006.
- Vesna Lemaic: *Popularne zgodbe*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2008.
- Katarina Marinčič: *O treh*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005.
- Peter Rezman: *Skok iz kože*. [Spremna beseda Gregor Lozar.] Maribor: Litera, 2008.

Literatura

- Uroš Črnigoj: Katarina Marinčič: O treh. *Sodobnost*, št. 1–2, letnik 70 (2006), str. 194–196.
- Zala Hriberšek: Lakota po odprtem. *Narobe*, št. 7 (16. oktober 2008), str. 28.
- Matjaž Kmecl: *Mala literarna teorija*. Ljubljana: DDU Univerzum, 1983.
- Tina Kozin, idr.: Beseda žirije. *Dnevnikova fabula* (Posebna priloga Dnevnika ob festivalu Fabula). (18. januar 2007), str. 2.

Spletni viri

- Airbeletrina

<http://www.airbeletrina.si/novice/razpisi/1962-nateaeaj-radia-slovenija-za-kratko-zgodbo> (1. 12. 2010)

- Zgodbe, ob katerih 'zavibrirajo' prsti

<http://www.airbeletrina.si/knjiga/intervju-portret/2534> (23. 9. 2011)

- Artservis

http://www.artservis.org/izpis_dogodka.asp?hF=2236 (1. 12. 2010)

- Biološki forumi

<http://forum.biologija.org/viewtopic.php?t=644&sid=e3d1f12954101c84c79521d9e69e9b2d> (1. 12. 2010)

- Bukla

- Buklin natečaj za kratko zgodbo meseca

<http://ris-idrija.blogspot.com/2010/09/buklin-natecaj-za-kratko-zgodbo-meseca.html> (1. 12. 2010)

- Za-pisano veselje

http://www.bukla.si/index.php?prikaz=iskalnik&id_clanka=98 (1. 12. 2010)

- Prozni mnogoboji

http://www.bukla.si/index.php?prikaz=iskalnik&id_clanka=205 (1. 12. 2010)

- Delo

- Lado Kralj, dobitnik nagrade fabula: Mogoče sem bolj 'začasni delavec na področju pisateljstva'

<http://www.delo.si/kultura/knjizevni-listi/lado-kralj-dobitnik-nagrade-fabula-mogoce-sem-bolj-zacasni-delavec-na-podrocju-pisateljstva.html> (18. 8. 2011)

- Dnevnik

- Beseda žirije

<http://www.dnevnik.si/novice/kultura/293473> (28. 8. 2011)

- Dnevnikova fabula

http://druzba.dnevnik.si/za_medije/sporocila_za_javnost/&aiid=71 (1. 12. 2010)

- Dnevnikova fabula Maruši Krese

<http://knjiga.dnevnik.si/sl/Dnevnikova+fabula/71/Dnevnikova+fabula+Maru%C5%Ali+Krese> (1. 12. 2010)

- Dnevnikova fabula Petru Rezmanu

<http://knjiga.dnevnik.si/sl/Dnevnikova+fabula/64/Dnevnikova+fabula+Petru+Rezmanu> (15. 3. 2011)

- Dosedanji dobitniki fabule

<http://knjiga.dnevnik.si/sl/Dnevnikova+fabula/478/Dosedanji+dobitniki+fabule> (30. 7. 2011)

- Fabula že odšteva dneve

http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/1042235118

- Iz vsakega gnoja sem poskušala narediti zlato

<http://www.dnevnik.si/objektiv/296448> (1. 12. 2010)

- Lado Kralj: Nikoli se niso vdali

<http://knjiga.dnevnik.si/sl/Dnevnikova+fabula/495/Lado+Kralj%3A+Nikoli+se+niso+vdali> (18. 8. 2011)

- Literarni hat-trick za Vesno Lemač

<http://knjiga.dnevnik.si/sl/Dnevnikova+fabula/52/Literarni+hat-trick+za+Vesno+Lemai%C4%87> (30. 7. 2011)

- »Nočem več vsega razumeti!«

<http://www.dnevnik.si/objektiv/1042361212> (12. 9. 2011)

- O festivalu Fabula

<http://knjiga.dnevnik.si/sl/Dnevnikova+fabula> (1. 12. 2010)

- Peterica kandidatov namesto osmih

http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/291177/ (3. 12. 2010)

- Predstavitev nominirancev za nagrado Dnevnikova fabula

<http://knjiga.dnevnik.si/sl/Dnevnikova+fabula/472/Predstavitev+nominirancev+za+nagrado+Dnevnikova+fabula> (30. 7. 2011)

- Prestižno priznanje za prvenec Lada Kralja

<http://www.dnwnik.si/novice/kultura/1042438446> (30. 7. 2011)

- Razpisan natečaj za kratko zgodbo programa ARS

<http://www.dnevnik.si/novice/kultura/1042270624> (1. 12. 2010)

- Zdaj je pravi čas za angažirano literaturo

http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/1042271241 (23. 9. 2011)

- Žirija Dnevnikove fabule: Potop v morje grenko-sladkega realizma

<http://knjiga.dnevnik.si/sl/Dnevnikova+fabula/479/%C5%BDirija+Dnevnikove+fabule%3A+Potop+v+morje+grenko-sladkega+realizma> (30. 7. 2011)

- Društvo slovenskih pisateljev

<http://www.drustvo-dsp.si/si/pisatelji/1469/detail.html> (10. 9. 2011)

- Liberalna akademija

[http://www.libakademija-](http://www.libakademija-drustvo.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=45&id_informacija=286)

[drustvo.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=45&id_informacija=286](http://www.libakademija-drustvo.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=45&id_informacija=286) (23. 9. 2011)

- Literarno društvo RIS

<http://ris-idrija.blogspot.com/2010/09/literarni-natecaj-sanjam-zgodbo.html> (1. 12. 2010)

<http://ris-idrija.blogspot.com/search/label/Nate%C4%8Daji> (1. 12. 2010)

- Planet 9

http://www.planet9.si/o_podjetju/pr_sporocila/2010_08_24.aspx (1. 12. 2010)

- Revija Joker

<http://www.joker.si/article.php?rubrika=31&articleid=2357> (21. 7. 2011)

- Revija Mentor

http://revijamentor.si/index.php?option=com_zoo&task=item&item_id=5&category_id=14&Itemid=45

http://revijamentor.si/index.php?option=com_zoo&task=item&item_id=50&Itemid=45 (1. 12. 2010)

- Revija Park

<http://www.park.si/2008/03/spletni-intervju-nejc-gazvoda/> (21. 9. 2011)

- RTV Slovenija

- Literarni natečaj

<http://www.rtv slo.si/literarninatecaj> (1. 12. 2010)

<http://www.rtv slo.si/blog/natecaj> (1. 12. 2010)

- Najboljšo kratko prozo piše Marinčičeva

<http://www.rtv.slo.si/kultura/knjige/najboljso-kratko-prozo-pise-marinciceva/149544> (18. 8. 2011)

- Pisave: Dušan Dim, Katarina Marinčič, Maja Vidmar

<http://www.rtv slo.si/odprtikop/pisave/dusan-dim-katarina-marincic-maja-vidmar/> (18. 8. 2011)

- Znani izidi Arsovega natečaja za humoresko in kratko zgodbo

<http://www.rtv slo.si/kultura/drugo/znani-izidi-arsovega-natecaja-za-humoresko-in-kratko-zgodbo/235943> (1. 12. 2010)

- Sekcije za splošne knjižnice

<http://sites.google.com/site/sekcijazasplosneknjiznice/literarni-natecaj-zgodbe-iz-knjiznice/literarni-natecaj-2010> (1. 12. 2010)

- SiGledal

<http://www.veza.sigledal.org/prispevki/intervju-s-petrom-rezmanom> (18. 8. 2011)

- Siol

http://www.siol.net/kultura/novice/2010/08/pravila_in_pogoji_sanjaj_zgodbo.aspx (1. 12. 2010)

- Lado Kralj: Kosec koso brusi

http://www.siol.net/kultura/novice/2011/04/ovsenik_fabula_lado_kralj.aspx (18. 8. 2011)

- Zame film ni Gardaland

http://www.siol.net/scena/estrada/intervju/2011/05/nejc_gazvoda.aspx (21. 9. 2011)

- Spletno pero

<http://www.spletnopero.si/> (1. 12. 2010)

- Airbeletrinin natečaj za kratko zgodbo

<http://spletnopero.si/forum/viewtopic.php?f=2&t=1134> (1. 12. 2010)

- STA

- Brez ideje je pisanje le estetsko masturbiranje

<http://ms.sta.si/2010/12/vesna-lemaic-brez-ideje-je-pisanje-le-estetsko-masturbiranje/> (23. 9. 2011)

- Resničnostni šov ali knjiga kratke proze

<http://www.sta.si/vest.php?id=1355077> (3. 12. 2010)

- Študentska založba

- Festival zgodbe – Fabula se je sklenil v Postojni

http://www.studentskazalozba.si/si/informacija.asp?id_meta_type=2&id_informacija=18 (1. 12. 2010)

- Litararni natečaj Za-pisano veselje

http://www.studentskazalozba.si/si/informacija.asp?id_meta_type=4&id_informacija=98 (1. 12. 2019)

http://www.studentskazalozba.si/si/informacija.asp?id_meta_type=2&id_informacija=18 (1. 12. 2010)

- Svet knjige

<http://www.svetknjige.si/emag.aspx?nodeid=614&docid=15115> (10. 9. 2011)

- Večer

<http://web.vecer.som/portali/vecer/v1/default.asp?kaj=3&id=2009030905413957> (18. 8. 2011)

Univerza v Ljubljani

Filozofska fakulteta

IZJAVA

Podpisana Manca Kranjc, rojena 11. avgusta 1984, študentka Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, smer slovenistika, izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom Literarna nagrada Dnevnikova fabula pri mentorici doc. dr. Alenki Žbogar avtorsko delo.

Ljubljana, 21. 11. 2011